Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų
1 priedas

KOMPETENCIJŲ RAIDOS APRAŠAS

1. Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosiose programose (toliau – bendrosios programos) kompetencijoms tenka iškirtinis vaidmuo – jų ugdymas būtinas kiekvieno asmens tobulėjimui, socialinei įtraukčiai, darniai gyvensenai, aktyviam pilietiškumui, pasirengimui asmeniniu indėliu prisidėti prie Lietuvos, Europos ir pasaulio pažangos, darnaus vystymosi. Kompetencijos atskleidžia asmens nuosekliai įgyjamą dvasinę, kognityvinę ir fizinę brandą. Kiekviena kompetencija apibrėžiama atsižvelgiant į jos specifiką ir savitumą. Kompetencijos ugdomos visų bendrųjų programų mokymo(si) turiniu. Jų ugdymo rezultatai nurodyti dalykų pasiekimų raidos aprašymuose.

2. Bendrųjų programų mokymo(si) turiniu ugdomos šios kompetencijos: komunikavimo, kultūrinė, kūrybiškumo, pažinimo, pilietiškumo, skaitmeninė ir socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos. Visos kompetencijos tarpusavyje susijusios, jos ugdomos integraliai, tik intensyvumas priklauso nuo dalyko specifikos. Kompetencijų raidos apraše pateikiamos šių kompetecijų apibrėžtys, kompetencijų sandai – kompetencijos sudedamosios dalys ir kompetencijų raida, atsižvelgiant į mokinio amžiaus tarpsnio kognityvinės ir socialinės raidos ypatybes.

3. Komunikavimo kompetencija – tai gebėjimas kurti, perduoti ir suprasti žinias (faktus, požiūrius ar asmenines nuostatas), etiškai naudotis verbalinėmis ir neverbalinėmis komunikavimo priemonėmis ir technologijomis.

4. Komunikavimo kompetencijos sandai:

4.1. pranešimo kūrimas: parenka ir vartoja verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas; pritaiko raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai ir adresatui; pristato save gyvai bei virtualioje erdvėje;

4.2. pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika: pasirenka komunikavimo kanalą ir priemonę; taiko komunikavimo strategijas bendraudamas individualiai bei grupėje;

4.3. pranešimo analizė ir interpretavimas: analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina įvairaus sudėtingumo lygio ir formato pranešimus.

5. Komunikavimo kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Pranešimo kūrimas.	Parenka ir vartoja įvairias verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas.	Išbando mokytojo siūlomas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Naudoja mokytojo rekomenduojamas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Naudoja savo pasirinktas ir mokytojo rekomenduojamas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Pasirenka ir derina įvairias raiškos priemones ir formas.	Išbando kompleksines raiškos priemones ir formas.	Naudoja kompleksines raiškos priemones ir formas.	Tikslingai pasirenka ir kūrybiškai naudoja kompleksines raiškos priemones ir formas.
	Pritaiko raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai ir adresatui.	Atpažįsta elementarias komunikavimo priemones ir pritaiko jas kasdienėms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse.	Pritaiko komunikavimo priemones ir formas kasdienėms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse.	Pritaiko komunikavimo priemones ir formas įvairioms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko raiškos priemones ir formas daugumai įprastų komunikavimo situacijų asmeninio gyvenimo, mokymosi ir viešosios veiklos srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko raiškos priemones ir formas įvairioms komunikavimo situacijoms ir adresatams asmeninio gyvenimo, mokymosi ir viešosios veiklos srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko pranešimą komunikavimo situacijoms ir adresatams įvairiose srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Lanksčiai pritaiko pranešimą sudėtingoms komunikavimo situacijoms ir įvairiems adresatams įvairiose srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.
	Pristato save gyvai bei virtualioje erdvėje.	Skiria, kada ir kam reikia pateikti asmeninius duomenis. Prisistato žodžiu	Skiria, kada, kam ir kokius asmeninius duomenis pateikti.	Išsamiai prisistato gyvai ir virtualioje erdvėje raštu ir žodžiu.	Apibūdina save suvokdamas savo išskirtinumus ir atsižvelgdamas į	Komunikuodamas išreiškia save remdamasis gerosios praktikos pavyzdžiais.	Komunikuodamas atskleidžia savo asmenybę atsižvelgdamas į komunikavimo sritį. Kuria	Tikslingai formuoja asmeninį įvaizdį ir įsitraukia į būsimos profesijos

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		bei vizualinėmis raiškos priemonėmis.	Prisistato raštu ir žodžiu.		situaciją ir adresatą.		gyvenimo aprašymą, atsižvelgdamas į situaciją ir adresatą.	komunikavimo diskursą.
Pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika.	Pasirenka komunikavimo kanalus ir priemones.	Mokytojo patariamas pasirenka artimoje aplinkoje esančius komunikavimo kanalus ir priemones.	Pasirenka artimoje aplinkoje esančius įvairius komunikavimo kanalus ir priemones.	Naudoja fizinius ir virtualaus komunikavimo kanalus ir priemones.	Naudoja ir palygina įvairius fizinius ir virtualaus komunikavimo kanalus ir priemones.	Naudoja ir derina tarpusavyje įvairius fizinius ir virtualaus komunikavimo kanalus ir priemones.	Integruoja komunikavimo kanalus ir priemones įvairialypei komunikacinei sąveikai užtikrinti.	Kuria ir tikslingai naudoja komunikavimo kanalus ir priemones.
	Taiko strategijas komunikuodamas individualiai ir grupėje.	Komunikuodamas išlaiko dėmesį, išklauso pašnekovą bei reaguoja.	Komunikuodamas išlaiko dėmesį, išklauso pašnekovą ir tinkamai reaguoja. Komunikuodamas su vienu pašnekovu ar grupėje, taiko skirtingas komunikavimo strategijas.	Taiko pagrindines komunikavimo strategijas: atsižvelgia į adresatą, remiasi ankstesnėmis žiniomis, bando ir pasitaiso.	Bando ir eksperimentuoja taikydamas įvairias komunikavimo strategijas: planuoja pranešimą, naudoja kalbinius ir nekalbinius išteklius.	Parenka ir derina įvairias komunikavimo strategijas, lanksčiai naudoja kalbinius ir nekalbinius išteklius.	Taiko komunikavimo strategijas ir apibūdina kitų taikomas strategijas, tinkamai į jas reaguoja.	Tikslingai taiko komunikavimo strategijas ir kuria komunikavimo aplinką.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Pranešimo analizė ir interpretavimas.	Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimą.	Atpažįsta gaunamus paprastus verbalinius ir neverbalinius pranešimus. Aptaria pagrindines komunikavimo intencijas. Atpažįsta įžeidžiamo turinio pranešimus.	Analizuoja asmeninio gyvenimo, ugdymo ir viešosios veiklos srityse gaunamus verbalinius ir neverbalinius pranešimus. Atpažįsta pagrindines pranešimų adresatų grupes. Nustato pagrindines komunikavimo intencijas. Atpažįsta patyčias ir įžeidžiamo turinio pranešimus.	Analizuoja pranešimo siuntėjų ir gavėjų socialinius vaidmenis asmeninio gyvenimo, ugdymo ir viešosios veiklos srityse. Apibūdina adresato kitoniškumą. Komentuoja įvairias komunikavimo intencijas. Paaiškina asmenines nuostatas išreiškiančius pranešimus. Atpažįsta nepakantumą ir smurtą skleidžiančius pranešimus.	Paaiškina abstrakčiais simboliais išreikštus pranešimus. Atpažįsta anoniminius pranešimus. Analizuoja ir vertina kompleksines komunikacines intencijas. Atpažįsta žalingą poveikį darančius pranešimus.	Analizuoja pranešimus, turinčius potekstę. Analizuoja asmeninius ir grupinius interesus išreiškiančius pranešimus. Kritiškai vertina pranešimą.	Analizuoja įvairialypius pranešimus ir nustato netiesiogiai išreikštas komunikacines intencijas. Atskiria manipuliacijas. Patikrina pranešimo patikimumą. Paaiškina pranešimą remdamasis išplėstiniu kontekstu.	Analizuoja įvairialypius pranešimus ir kompleksines komunikacines intencijas visose gyvenimo srityse. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą remdamasis įvairiais šaltiniais.

6. Kultūrinė kompetencija – tai kultūrinė savimonė, grįsta žiniomis, aktyvia kultūrine raiška ir kultūriniu sąmoningumu.

7. Kultūrinės kompetencijos sandai:

7.1. kultūrinis išprusimas: žino pačius bendriausius, su kultūra susijusius dalykus, orientuojasi kultūrinėje erdvėje, atpažįsta Lietuvos etninės kultūros objektus, žino savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros tradicijas, pažįsta paveldą, dabarties kultūrinius reiškinius, supranta šiuolaikinės Lietuvos kultūros tendencijas;

7.2. kultūrinė raiška: aktyviai ir atsakingai dalyvauja kultūriniuose procesuose, meninėse ir kitose kultūrinėse veiklose;

7.3. kultūrinis sąmoningumas: apmąsto ir kritiškai vertina įvairias kultūros formas ir reiškinius, išreiškia požiūrį, nuostatas ir vertybes.

8. Kultūrinės kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Kultūrinis išprusimas.	Susipažįsta, apibūdina, nagrinėja bendriausius kultūros reiškinius.	Atpažįsta ir įvardija kultūros kūrinių savybes bei priemones; išreiškia preferencijas vieniems ar kitiems kultūros reiškiniams.	Atpažįsta bei aptaria kai kuriuos paprasčiausius kultūros reiškinius artimiausioje aplinkoje.	Atpažįsta ir klasifikuoja kultūros reiškinius. Atpažįsta ir diferencijuoja kultūros reiškinius.	Klasifikuoja, diferencijuoja ir palygina bendriausius kultūros reiškinius.	Sistemina ir apibūdina įvairius kultūros reiškinius: vertybes, idėjas, įsitikinimus požiūrius ir elgsenas. Atpažįsta ir aptaria kultūrinius ženklus, simbolius, kitus kultūrinius pasiekimus.	Analizuoja, komentuoja ir aptaria sudėtingesnius kultūros reiškinius: vertybes, idėjas, įsitikinimus, požiūrius ir elgsenas, ženklus, simbolius, istorinius faktus ir interpretacijas, kultūrinius pasiekimus.	Lygina, apibendrina, kritiškai vertina aktualiausius kultūros reiškinius: vertybes, idėjas, įsitikinimus, papročius, ženklus bei simbolius, elgsenas, komunikacijos formas, istorines interpretacijas, kultūrinius pasiekimus.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Suvokia Lietuvos kultūros kontekstą, atpažįsta etninės kultūros objektus ir reiškinius, supranta šiuolaikinės Lietuvos kultūros raidos tendencijas, paaiškina, kaip jos tęsia, keičia ar papildo anksčiau susiformavusias kultūros tradicijas; suvokia mokslininkų, menininkų ir kitų kultūros	Žino pagrindines Lietuvos kalendorinių švenčių tradicijas ir jas pritaiko mokykloje ir šeimoje. Išsako savo įspūdžius, patyrus Lietuvos kultūros kūrinių įvairovę ir pabendravus su Lietuvos kūrėjais bei atlikėjais.	Žino Lietuvos kultūros tradicijas, papročius. Įvardija svarbius šalies mokslo, meno, kultūros veikėjus.	Apibūdina savo šalies kultūrines tradicijas, supranta tradicijų reikšmę. Įvardija pagrindinius Lietuvos kultūros kūrinius, reiškinius, paaiškina jų istoriją. Išvardija svarbiausius mokslo, meno, kultūros, visuomenės veikėjus, pagrindinius jų kūrinius.	Apibūdina įvairius Lietuvos kultūrinius pasakojimus ir įvykius. Vertina pagrindinių Lietuvos mokslo, meno, visuomenės veikėjų ir jų kūrinių reikšmę kultūros raidai ir dabarčiai.	Diferencijuoja, klasifikuoja ir aptaria Lietuvos kultūros reiškinius, kūrinius, lygina įvairius kultūrinius pasakojimus ir įvykius. Analizuoja ir interpretuoja mokslininkų, menininkų ir kitų kultūros kūrėjų vaidmenį bei jų darbų reikšmę.	Įvardija Lietuvos kultūros kontekstą, aptaria ir kritiškai vertina Lietuvos kultūros reiškinius, kūrinius, aptaria šiuolaikines Lietuvos kultūros tendencijas.	Analizuoja ir lygina Lietuvos kultūros objektus, reiškinius, kūrinius, interpretuoja ir vertina šiuolaikines Lietuvos kultūros tendencijas, paaiškina jų sąsajas su tradicine kultūra.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	kūrėjų vaidmenį bendruomenės gyvenime.							
	Save identifikuoja ir suvokia kaip atsakingą ir aktyvų Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros dalyvį. Analizuoja, lygina ir interpretuoja savąją ir kitas kultūras, suvokia jų prasmę, vertę, kontekstą bei tarpusavio ryšius.	Savais žodžiais paaiškina savo artimiausios aplinkos kultūros reiškinius ir lygina juos su kitų šalių kultūros reiškiniais.	Lygina artimiausios aplinkos gamtos ir įvairių kultūros objektų, paminklų svarbiausius bruožus. Aptaria kitų šalių kultūrines tradicijas.	Pristato kultūriškai įvairią savo šalies veiklą, kultūrinius objektus. Pažįsta Lietuvos ir Europos, pasaulio kultūrų tradicijas, nurodo panašumus ir skirtumus.	Apibūdina ir lygina skirtingas kultūras, jų tradicijas, paveldą. Analizuoja ir interpretuoja Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūrų tradicijas, paveldą.	Aprašo, analizuoja ir palygina įvairių skirtingų kultūrinių grupių įsitikinimus, praktikas, kultūrinius įvykius ir papročius. Nustato ir aprašo būdus, kuriais tauta ir atskiros kultūrinės grupės, bendruomenės formuoja savo tapatybes.	Analizuoja Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros dinamiką, skirtingų kultūros laukų socialinį ir istorinį kontekstus. Paaiškina būdus, kaip skirtinguose kontekstuose keičiasi tautos ir atskirų kultūrinių grupių, bendruomenių tapatybės.	Analizuoja ir kritiškai vertina sudėtingus kultūrinius reiškinius, praktikas ir kontekstus, lygina bei vertina Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros laukus. Analizuoja, interpretuoja ir vertina lokalių, regioninių kultūros reiškinių įtaką šalies kultūrai.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Aptaria kultūrinį kontekstą; estetinį skonį bei santykį su kultūros objektais, reiškiniais ir kūriniais grindžia dialogu.	Įvardija, kas suteikia kultūros objektui ar reiškiniui ekspresyvumo ir patrauklumo.	Dalijasi žiniomis apie skirtingus kultūros objektus, reiškinius ir kūrinius.	Nustato ir aprašo būdus, kaip įgytos žinios ir įvairios kultūrinės patirtys atveria naujus kelius ir galimybes kūrybai ir pažinimui.	Apibūdina kultūrinių renginių reikšmę mokyklos, bendruomenės ar tautos gyvenime. Formuoja savo santykį su kultūros objektais ir reiškiniais bei kūriniais, plečia kultūrinį kontekstą.	Analizuoja ir interpretuoja kultūros reiškinius, kūrinius, siedami su platesniu kultūriniu kontekstu. Mokosi ugdyti estetinį skonį ir kritiškai vertinti.	Analizuoja, interpretuoja ir lygina kultūrinius reiškinius, kūrinius, ugdosi estetinį skonį. Išmano Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūrinį kontekstą.	Formuoja dialogišką santykį su Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros objektais, reiškiniais ir kūriniais, juos lygindami ir siedami su platesniais kontekstais.
Kultūrinė raiška.	Įgyvendina individualias menines ir kitas kultūrines veiklas, puoselėja talentus bei polinkius, suvokia kultūros tradicijų	Išbando įvairias nesudėtingas kultūrinės raiškos veiklas.	Taikydami paprastas technikas, išbando įvairias kultūrinės raiškos formas, siekdami suprasti savo meninius ir kultūrinius polinkius, pomėgius ir gebėjimus.	Plėtoja kultūrinės raiškos žinias, gebėjimus bei įgūdžius; vertindami asmeninius gebėjimus ugdosi savistabą.	Plėtoja savo kultūrinės raiškos žinias, gebėjimus ir įgūdžius, identifikuoja, kurios kultūrinės raiškos formos teikia didžiausią pasitenkinimą, ir sprendžia, kuriems talentams,	Realizuoja savo talentus, meninius polinkius ir kultūrines veiklas, pristatydami juos mokykloje ir vietos bendruomenėje.	Aktyviai imasi konkrečių meninių ir kultūrinių veiklų mokyklos, šeimos, bendruomenės erdvėje.	Įgyvendina sudėtingesnes menines ir kultūrines veiklas, realizuoja savo talentus bei polinkius konkrečiai kultūrinei raiškai.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	tęstinumo svarbą.				polinkiams ar pašaukimui skirti didesnį dėmesį.			
	Aktyviai ir atsakingai dalyvauja kultūrinėje veikloje kaip kūrėjai, atlikėjai, stebėtojai, interpretuotojai, vartotojai ar kritikai; sąžiningai ir etiškai vartoja intelektinius kultūros produktus.	Išbando kūrėjo, atlikėjo, kultūros stebėtojo ir vartotojo vaidmenis per patirtines kultūrines veiklas.	Išbando kūrėjo, atlikėjo, kultūros stebėtojo ir vartotojo vaidmenis. Pritaiko kultūrinės raiškos patirtis klasės, mokyklos veikloje. Tėvams ir mokytojams padedant moka atsakingai naudotis įvairiomis medijomis.	Išbando kūrėjo, atlikėjo, kultūros stebėtojo ir vartotojo vaidmenis klasės, mokyklos, šeimos bei bendruomenės aplinkoje. Moka atsakingai naudotis medijomis, supažindinamas su intelektinės nuosavybės sąvoka.	Įgytus kultūros kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo, vartotojo ar kritiko gebėjimus išbando įvairiose aplinkose ir kontekstuose. Atsakingai naudojasi medijomis. Nurodo, kaip etiškai ir legaliai vartoti intelektinius kultūros produktus.	Kultūros kūrėjo, atlikėjo, aktyvaus stebėtojo, vartotojo, kritiko gebėjimus pritaiko praktiškai. Analizuoja, aptaria medijų daromą įtaką. Nurodo, kaip etiškai, atsakingai ir legaliai vartoti intelektinius kultūros produktus.	Aktyviai dalyvauja įvairioje kultūrinėje veikloje ir raiškoje. Kritiškai vertina medijų kultūrą. Atsakingai ir legaliai vartoja intelektinius kultūros produktus.	Aktyviai ir atsakingai dalyvauja kultūrinėje veikloje kaip kūrėjas, atlikėjas, aktyvus stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų vartotojas. Atsakingai ir kritiškai vertina intelektinių kultūros produktų vartojimą.
	Asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime išmintingai pritaiko	Naratyviniais žaidimais, vaizduojamaisiais menais, garsų pasaulio tyrinėjimais ir	Siūlo kultūrinės raiškos bei kūrybos patirtis klasės, mokyklos projektui ar renginiui.	Kuria ir siūlo kultūrinės raiškos patirtis klasės, mokyklos projektui ar	Žino, kaip kultūrinės žinios bei raiška siejasi su visais mokomaisiais dalykais, ir jas	Įgytas kultūrines žinias ir gebėjimus pritaiko ir patikrina per atskirus	Apibendrina ir aprašo kultūrines situacijas, siedamas asmeninę patirtį	Lygindami ir apibendrindami pritaiko kultūrines žinias asmeniniame ir

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	kultūrines žinias ir gebėjimus.	kitomis priemonėmis pakartoja, panaudoja ir plėtoja anksčiau patirtas kultūros raiškos formas.		renginiui bei jas svarsto.	įtraukia į įvairias mokyklos bei bendruomenės gyvenimo sritis.	mokomuosius dalykus.	su visuomeniniu kontekstu.	visuomeniniame gyvenime.
Kultūrinis sąmoningumas.	Paaiškina ir pagrindžia, kaip ir kodėl kultūra yra esminis asmens pasaulėvaizdį ir tapatybę konstruojantis komponentas.	Apibūdina savo kultūrą ir kuo ji skiriasi nuo kitų kultūrų, žmonių ar tradicijų, su kuriomis yra susidūręs.	Paaiškina, ką yra supratę apie kitus žmones, remdamiesi savo kultūrinėmis patirtimis.	Paaiškina, ką ir kaip yra išmokę, supratę, remdamiesi kultūrine patirtimi. Svarsto, kaip ši patirtis ir supratimas juos keičia ar praturtina.	Įvardija ir apibūdina, koks yra kalbos bei kultūros vaidmuo formuojant asmenų, bendruomenių, tautų ar šalių tapatybes. Paaiškina, ką ir kaip yra išmokę, supratę apie save ir kitus, remdamiesi kultūrine patirtimi.	Pagrindžia tarpkultūrinio dialogo svarbą, įvairių kultūrų sąveikas, remdamiesi savo kultūrine patirtimi.	Nustato ir pagrindžia kultūros, kalbos ir istorijos vaidmenį asmens pasaulėvaizdžiui ir tapatybei.	Paaiškina ir pagrindžia kultūros, kaip esminio asmens pasaulėvaizdį ir tapatybę formuojančio komponento, svarbą.
	Įvardija ir kritiškai vertina	Kelia klausimus apie kultūrinių reiškinių	Laisvai, savitai, intuityviai įvardija savo	Įvardija ir pagrindžia savo požiūrį į kultūros	Įvardija ir įgytomis žiniomis	Diskutuoja ir kvestionuoja kultūrinius	Kritiškai vertina stereotipus įvairiuose	Pagrindžia ir kritiškai apmąsto savo ir įvairių

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	įvairias kultūros formas ir reiškinius, kelia klausimus apie savos kultūros ir kitų kultūrų suformuotas prielaidas bei galimus šališkumus.	panašumus ir skirtumus.	požiūrį į kultūros reiškinius. Identifikuoja palankaus ir įtraukiojo elgesio atvejus savo kultūrinėje aplinkoje.	formas ir reiškinius. Paaiškina, kodėl nepagrįsti kultūriniai apibendrinimai apie asmenis ir grupes gali būti kenksmingi.	pagrindžia asmenines ir kitų kultūrines preferencijas. Atpažįsta ir paaiškina kultūrinius stereotipus ir išankstinius nusistatymus bei jų poveikį Lietuvos kultūrai ir visuomenei.	stereotipus bei išankstinius nusistatymus įvairiose kultūros formose.	kultūriniuose tekstuose, savos nacionalinės ir kitų kultūrų pasakojimuose.	kitų kultūrų poveikį, patirtį, požiūrius ir įsitikinimus.
	Atpažįsta, kad kultūra nėra vienalytė: tai rinkinys kintančių reiškinių ir subkultūrų, kurių sąveika susiklosčiusi istoriškai.	Apibūdina, ką patiria dalyvaudamas savo aplinkos kultūrinėse bendruomenėse ir jų veiklose.	Įvardija kultūrines bendruomenes, kurioms priklauso, ir apibūdina, kaip jose veikiama ir bendraujama, remiantis žinomais kultūros reiškiniais.	Įvardija ir apibūdina panašumus ir skirtumus tarp kultūrinių grupių ir pačiose grupėse.	Paaiškina, kaip keičiantis laikams kultūra keičiasi, kaip įvairios žmonių grupės ir asmenys daro įtaką kultūros raidai.	Nustato ir aprašo, kaip įvairios žmonių grupės daro įtaką kultūros raidai.	Paaiškina ir lygina, kaip kintantys kultūriniai reiškiniai ir subkultūros veikia kultūrą.	Pagrindžia, argumentuoja ir kritiškai vertina įvairių kultūrinių reiškinių ir subkultūrų poveikį šalies, Europos ir pasaulio kultūros raidai.
	Suvokia, kad kitų kultūrų	Aptaria kitoniškumą, kai	Įvardija įvairių kultūrų objektus,	Įvardija ir apibūdina įvairių	Tyrinėja ir lygina įvairių	Nustato veiksnius, kurie	Integruoja savo žinias apie kitų	Priima įvairialypės

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	atstovų pasaulėžiūra, normos, praktikos ir papročiai gali skirtis nuo tų, kurios vyrauja gyvenamoje vietoje. Per dialogišką santykį pripažįsta, kad kultūrinis kitoniškumas gali būti prasmingas, nepaisant mūsų preferencijų.	lygina savo aplinkos kultūros reiškinius su tais, kuriuos stebi gyvai ir įvairiose medijose.	reiškinius ir kūrinius. Aptaria kultūrinį kitoniškumą lokalioje aplinkoje.	kultūrų žinias, įsitikinimus ir praktikas, atsižvelgdami į konkretų laikotarpį, įvykį ar paprotį. Atpažįsta skirtingų kultūrų komunikavimo panašumus ir skirtumus.	kultūrų pasakojimus, tradicijas bei artefaktus, aptardami jų reikšmę mokyklos, bendruomenės ar kitų šalių kontekste.	padeda dialogiškam tarpkultūriniam komunikavimui. Analizuoja kai kurias sąmoningas dialogo vengimo strategijas. Apibūdina, kaip komunikacijos priemonės (lingvistinės, kūno kalbos, menų raiškos ir kt.) turi skirtingas reikšmes skirtingose kultūrose.	kultūrų atstovų normas, papročius į kasdienį gyvenimą. Sąmoningai siekia dialogiško santykio su kitų kultūrų atstovais.	kultūrinės bendruomenės iššūkius, pagrindžia kultūrinio tarpininkavimo vaidmenį, moka gyventi ir kurti kartu su kitų kultūrų atstovais.

9. Kūrybiškumo kompetencija – tai sau ir kitiems reikšmingų kūrybinių idėjų, produktų, problemų sprendimų tyrinėjimas, generavimas, kūrimas, vertinimas, išlaikant darnų santykį su savimi ir aplinka.

10. Kūrybiškumo kompetencijos sandai:

10.1. tyrinėjimas: identifikuoja problemas ir kūrybines galimybes, renka, sieja ir kritiškai vertina kūrybai reikalingą informaciją; dalinasi žiniomis,

idėjomis, patirtimi;

10.2. generavimas: kelia idėjas, siūlo sprendimus; pasirenka sau ir kitiems reikšmingas idėjas, jas apsvarsto iš skirtingų perspektyvų;

10.3. kūrimas: etiškai veikia kurdamas savarankiškai, nebijo rizikuoti ir klysti; lanksčiai naudoja kūrybos būdus ir priemones; tobulina, pristato ir dalinasi kūrybos rezultatais;

10.4. vertinimas ir refleksija: vertina ir (ar) reflektuoja produkto / sprendimo naujumą, vertingumą, kūrybos procesą.

11. Kūrybiškumo kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Tyrinėjimas.	Identifikuoja problemas ir kūrybines galimybes.	Užduoda daug klausimų, susijusių su kūrybine veikla, kurioje dalyvauja.	Įvardija žinomą informaciją ir su tuo susijusias kūrybines galimybes pagal vieną ar kelias savybes. Kelia faktinius, žvalgomuosius klausimus, pagrįstus turima informacija, asmeniniais interesais ir patirtimi.	Išskiria esminę informaciją, įvardina kūrybines galimybes pagal vieną ar kelias savybes, naudojasi nurodytais šaltiniais. Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda įžvelgti problemas bei kūrybines galimybes.	Identifikuoja problemas, įvardina kūrybines galimybes pagal vieną ar kelias savybes, naudojasi pasirinktais šaltiniais. Savarankiškai kelia probleminius klausimus, kurie padeda įžvelgti ir paaiškinti problemas bei kūrybines galimybes.	Identifikuoja problemas, įvardina kūrybines galimybes, įvertina ir atsižvelgia į skirtingus požiūrius, kriterijus. Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda sieti problemos priežastis, pasekmes, aplinkybes.	Identifikuoja problemas ir įvardina kūrybines galimybes, atsižvelgia į skirtingas perspektyvas. Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda paaiškinti kompleksines problemas.	Identifikuoja kūrybines problemas skirtinguose socialiniuose, kultūriniuose ir kituose kontekstuose. Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda kritiškai vertinti kompleksines problemas.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Renka, sieja ir kritiškai vertina kūrybai reikalingą informaciją.	Nurodo, kokių žinių, priemonių, gebėjimų reikės kūrybinei veiklai. Pasitikslina informaciją, jei ji neaiški ar dviprasmiška.	Mokytojui ar suaugusiajam padedant renka kūrybai reikalingą informaciją, naudojasi nurodytais šaltiniais. Mokytojui ar suaugusiajam padedant paaiškina surinktos informacijos reikalingumą kūrybai.	Savarankiškai renka kūrybai reikalingą informaciją, naudojasi pasirinktais šaltiniais. Savarankiškai paaiškina atrinktos informacijos reikalingumą kūrybai. Pradeda taikyti jos rinkimo strategijas.	Renka kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Įvardija, kodėl ir kokios informacijos reikia kūrybai. Taiko žinomas informacijos rinkimo strategijas.	Renka ir apibendrina kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Pritaiko informacijos rinkimo strategijas atitinkamai kūrybos paskirčiai ir situacijai.	Renka ir sistemina kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Argumentuotai pasirenka informacijos rinkimo strategijas, numato alternatyvas.	Renka ir kritiškai analizuoja kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus (pvz., patikimumo, autentiškumo, pagrįstumo, tinkamumo, šališkumo). Argumentuotai pasirenka informacijos rinkimo strategijas, numato alternatyvas, įvertina rizikas.
	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi.	Dalinasi savo idėjomis, žiniomis, kūrybos rezultatais	Mokytojui ar suaugusiajam skatinant dalinasi žiniomis, idėjomis,	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi pažįstamoje aplinkoje	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi, derina asmeninius ir	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi, derina asmeninius ir kitų interesus,	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi, kurios gali daryti įtaką kūrybos	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi, derina asmeninius ir aplinkinių

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		artimoje aplinkoje.	patirtimi artimoje aplinkoje.	(klasėje, šeimoje, mokykloje, vietos bendruomenėje ir kt.).	kitų interesus, lūkesčius.	atsižvelgia į skirtingas perspektyvas.	kontekstui ir aplinkybėms.	žmonių interesus, kritiškai vertina kūrybos kontekstą ir aplinkybes.
Generavimas.	Generuoja idėjas ir sprendimus.	Siūlo idėją ir sprendimą. Paaiškina, ką norėtų sukurti, kokio kūrybos rezultato tikisi.	Idėjas kelia spontaniškai, atsižvelgia į situaciją. Mokytojui ar suaugusiajam skatinant siūlo kūrybinę idėją ir sprendimą.	Kelia idėjas, derina spontanišką ir racionalųjį būdus, atsižvelgia į situaciją. Savarankiškai kelia kūrybines idėjas ir sprendimus.	Kelia idėjas, derina spontanišką ir racionalųjį būdus, atsižvelgia į problemą ir situaciją. Savarankiškai kelia neįprastas, rizikingas idėjas ir sprendimus.	Sieja keliamas idėjas, derina spontanišką ir racionalųjį būdus. Kelia asmeniškai reikšmingas idėjas ir (ar) sprendimus.	Kelia idėjas, naudoja įvairias mąstymo operacijas (analizę, sintezę, palyginimą, apibendrinimą, klasifikavimą, abstrahavimą ir kt.). Kelia sau ir kitiems reikšmingas idėjas ir sprendimus.	Kelia idėjas, naudoja vaizdus, analogijas, simbolius, metaforas. Kelia sudėtingas (prieštaringas, paradoksalias) idėjas ir galimus jų sprendimo būdus.
	Apsvarsto idėjas, galimybes, veiksmus iš skirtingų perspektyvų.	Numato kūrybos eigą remdamasis ankstesne patirtimi.	Išsako asmeninę poziciją, kai apibūdina kūrimo procesą ir būsimą rezultatą.	Idėjas, galimybes, veiksmus apsvarsto, įvertina stipriąsias ir	Idėjas, galimybes, veiksmus apsvarsto, vertina galimybes ir aplinkybes.	Numato ir vertina alternatyvius sprendimus, idėjas, galimybes, veiksmus.	Numato ir analizuoja alternatyvius sprendimus, idėjas, galimybes, veiksmus,	Numato ir kritiškai vertina alternatyvius sprendimus, idėjas, galimybes, veiksmus,

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
				silpnąsias jų puses.			atsižvelgia į kontekstą ir aplinkybes.	atsižvelgia į kontekstą ir aplinkybes, įvertina riziką.
	Pasirenka reikšmingas sau ir kitiems idėjas ir sprendimus.	Nurodo, kam bus skirti kūrybos rezultatai ir kaip jie gali paveikti kitus.	Renkasi idėjas ir sprendimus, atsižvelgia į asmeninio aktualumo ar aktualumo aplinkiniams kriterijus.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, atsižvelgia į asmeninį jų reikšmingumo aktualumą ir aktualumą aplinkiniams.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, derina asmeninį ir aplinkinių požiūrį.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, derina asmeninį ir aplinkinių požiūrį.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, apmąsto juos iš skirtingų socialinių bei kultūrinių perspektyvų.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, remiasi pagrįstumo, aktualumo, vertingumo kriterijais.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Kūrimas.	Kuria savarankiškai, nebijo rizikuoti ir klysti.	Iniciatyvus imdamasis kūrybinių sumanymų ir juos įgyvendindamas. Susidūręs su sunkumais tęsia pradėtą veiklą, jei sulaukia pagalbos ar padrąsinimo.	Savarankiškai kuria įprastomis ar analogiškomis aplinkybėmis. Atlieka nesudėtingas, o mokytojui ar suaugusiajam raginant, padedant – iššūkio reikalaujančias kūrybines užduotis. Susidūręs su sunkumais – tęsia pradėtą veiklą, jei gauna pagalbos ir padrąsinimą.	Savarankiškai atlieka įvairaus sudėtingumo kūrybines užduotis įprastomis ar sąlyginai naujomis aplinkybėmis, noriai imasi iššūkio reikalaujančių darbų. Jei susiduria su sunkumais, tęsia pradėtą veiklą, savarankiškai ieško sprendimų.	Savarankiškai kuria tiek įprastomis, tiek ir naujomis aplinkybėmis. Atlieka įvairaus sudėtingumo kūrybines užduotis, drąsiai imasi iššūkio reikalaujančių. Kai susiduria su sunkumais, nebijo rizikuoti, imasi naujų projektų.	Savarankiškai kuria tiek įprastomis, tiek ir naujomis aplinkybėmis. Kūrybinei veiklai renkasi asmeniškai ar socialiai prasmingas temas. Paaiškina, kodėl imantis naujo projekto – rizikuojama. Nesėkmės atveju nenuleidžia rankų, ieško kito sprendimo arba pagalbos.	Pasirenka dalyvavimo kūrybinėje veikloje pobūdį, įvertina asmeninius poreikius, interesus ir gebėjimus. Kūrybą aiškina kaip asmeniškai ar socialiai prasmingą veiklą. Įvertina rizikos laipsnį, kai imasi naujo projekto. Nesėkmės atveju įžvelgia priežastis, vertina įgytos patirties svarbą ateities kūrybinei veiklai.	Savarankiškai kuria asmeninius poreikius, interesus ir gebėjimus atitinkančioje srityje. Kuria asmeniškai ir socialiai prasmingus darbus, idėjas, produktus. Rizikinguose dalykuose įžvelgia galimybių. Nesėkmę vertina kaip brandumą ir patirtį.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Lanksčiai naudoja kūrybos būdus ir priemones.	Išbando įvairias kūrybinės veiklos priemones ir būdus.	Taiko žinomas veiklos priemones ir veikimo būdus. Veikia etiškai, laikosi kūrybinės veiklos taisyklių.	Išbando įvairias veiklos priemones ir veikimo būdus, atranda naujų kombinacijų. Veikia etiškai, laikosi kūrybinės veiklos taisyklių ir (ar) jas kuria.	Taiko naujas veiklos priemones ir veikimo būdus bei jų kombinacijas. Veikia etiškai, laikosi kūrybinės veiklos taisyklių. Jas kuria ir / ar koreguoja.	Taiko žinomus ir atranda alternatyvių resursų, kūrybos būdų, priemonių. Veikia etiškai, laikosi kūrybinės veiklos taisyklių. Jas kuria ir / ar koreguoja.	Lanksčiai renkasi ir etiškai naudoja veiklos priemones, veikimo būdus. Laikosi kūrybinės veiklos taisyklių, jas koreguoja, derina asmeninius ir kitų interesus.	Tikslingai renkasi ir taiko veiklos priemones ir būdus, atsižvelgia į kūrybos paskirtį, etikos ir intelektinės nuosavybės normas. Laikosi kūrybinės veiklos susitarimų, tačiau juos vertina kritiškai, nebijo pasielgti savaip, nepažeidžia kitų interesų.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Tobulina ir pristato kūrybos rezultatus.	Užbaigia pradėtą kūrybinį darbą (veiklą), paragintas tobulina. Kūrybos rezultatus pristato pasiūlytu būdu: žodžiu, piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, judesiais ir kt.	Koreguoja darbą. Sumanymus užbaigia.	Tobulina darbą, vengia pasikartojimų, kopijavimo.	Tobulina darbą, siekia originalumo, detalių įvairovės.	Tobulina darbą, siekia originalumo, išbaigtumo, detalių įvairovės.	Tobulina darbą, derina užduoties duotybes ir asmeninius poreikius.	Tobulina darbą, plėtoja originalų kūrybos proceso ir jo rezultatų stilių.

12. Pažinimo kompetencija – tai motyvacija ir gebėjimas pažinti save ir pasaulį, įgyjami suvokiant (perimant) žmonijos kultūrinę patirtį. Ši kompetencija apima dalyko žinias ir gebėjimus, kritinio mąstymo, problemų sprendimo, mokėjimo mokytis gebėjimus. Mokyklinis pažinimas reikalauja valios, pastangų ir atkaklumo.

13. Pažinimo kompetencijos sandai:

13.1. dalyko žinios ir gebėjimai: apibūdina dalykui būdingus pagrindinius objektus, reiškinius ir procesus; mokosi dalyko programoje nurodytų faktų ir sąvokų; tinkamai taiko taisykles, atlieka standartines procedūras ir algoritmus, jų taikymą iliustruoja pavyzdžiais;

13.2. kritinis mąstymas: kvestionuoja, vertina ir pagrindžia idėjas, argumentus ir sprendimus; mokinys mąsto kritiškai, kai siūlo naujus mąstymo aspektus, variantus, atsižvelgia į dalykui būdingus susitarimus ir tuo būdu gauna kaip galima naudingesnes išvadas; atpažįsta ir vertina tą pačią informaciją, kuri skirtinguose kontekstuose reprezentuojama skirtingai;

13.3. problemų sprendimas: kelia klausimus, išskiria spręstinas problemas ir pokyčių reikalaujančias sritis, vertina įvairias pokyčių alternatyvas, jų moralines, socialines, ekonomines ir ekologines pasekmes. Problemas formuluoja ir sprendžia naudodamasis kompiuterine technika ar kitais būdais. Kuria pridėtinę vertę, vertina situaciją, kaupia resursus. Suvokia pridėtinės vertės kūrimo ir naudojimo galimybes (tokia vertė galėtų būti produktai, paslaugos ar

idėjos sprendžiant problemas ar tenkinant poreikius). Ši dedamoji apima kalbų, procesų dėsningumų ir sistemų, reikalingų valdyti skaitmeninius įrankius ir robotus, žinojimą, supratimą ir įgūdžius;

13.4. mokėjimas mokytis: konstruodamas ir siedamas įvairių sričių žinias (žinojimą) ir įgūdžius, kuriasi vientisą pasaulėvaizdį; aprašo pasaulį kalba, vaizdais, simboliais, matematinėmis ir kitomis priemonėmis; kritiškai reflektuoja atsižvelgdamas į mokymosi tikslus, suvokia mokymosi mokytis visuomeninį kontekstą.

14. Pažinimo kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Dalyko žinios ir gebėjimai.	Atpažįsta, apibūdina mokymo(si) objektus ir sąvokas.	Skiria daiktus ir reiškinius pagal jiems būdingus požymius. Sieja skaičius, garsus su jų simboliais. Kalba aiškiai, suprantamai. Pastebi ir įvardija įvairias objektų sekas, dėsningumus, pastebėtus aplinkoje.	Skiria mokomojo dalyko turinį nuo kitos informacijos. Daiktų kiekines savybes, daiktų formas priskiria matematikai. Lietuvių kalbai priskiria raides, garsus, žodžius. Muzikai priskiria dainavimą, grojimą. Kūno kultūrai – sporto užsiėmimus.	Atpažįsta dalyko objektus, reiškinius ir procesus kasdienėje aplinkoje.	Formuluoja dalyko sąvoką ir pateikia jos pavyzdžių.	Skiria sąvokos apibrėžimą nuo fakto ir taisyklės. Savais žodžiais paaiškina skirtumus ir pateikia pavyzdžių.	Atpažįsta dalyko sąvokų hierarchinę struktūrą.	Apibūdina dalyko turinį. Paaiškina, kuo dalykas išsiskiria pagal jam būdingą objektų ar reiškinių suvokimą bei jam būdingą mąstymą.
	Atpažįsta, paaiškina ir naudojasi	Naudoja kalbines ir vaizdines	Atpažįsta konkrečių daiktų savybes,	Atpažįsta dalyko faktus kaip	Atpažįsta faktą kaip sakinį, kuris yra	Atpažįsta dalyko idėją kaip faktus	Mato dalyko turinį kaip idėjų rinkinį. Idėjos	Atpažįsta ir naudojasi

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	pagrindiniais dalyko faktais ir idėjomis.	priemones daiktams ir reiškiniams apibūdinti. Nuosekliai pasakoja apie jam nutikusius įvykius, atpasakodamas istoriją pamini daugelį svarbiausių faktų. Mėgaujasi humoru ir patys kuria juokelius, paremtus netikėtumu, neatitikimu, hiperbolizavimu.	priskiriamas dalyko turiniui. Kasdienėje veikloje sutinkamas sekas sieja su nuosekliu skaičiavimu. Integruoja, pritaiko patirtimi paremtas žinias ir suvokia skaitomą tekstą. Kopijuoja ir atlieka tam tikrus darbus pagal pavyzdį.	nagrinėjamų konkrečių objektų savybes. Suvokia ir randa dėsningumus sudėtingesnių elementų sekose. Išmokę bendrąsias taisykles taiko konkretiems atvejams.	teisingas arba klaidingas. Daro logines išvadas, atsižvelgia į turimas prielaidas, kai turinys neprieštarauja empiriniam patyrimui. Analizuoja išvadų darymo logiką. Informaciją jungia į hierarchiškai organizuotus tinklus.	jungiančią mintį. Atlieka mintinus veiksmus su abstrakčiomis idėjomis, hipotetiniais procesais ir pan. Žodyną gausiai papildo naujais žodžiais, terminais, reiškiančiais abstrakčias sąvokas.	paaiškina ir įprasmina atskirus faktus. Domisi naujais dalykais, kryptingai ieško informacijos. Samprotauja apie abstrakčių sąvokų reikšmę. Įvaldo individualų rašymo stilių, rašo ir mintis dėsto sklandžiai. Skaito ir analizuoja tekstus, naujus dalykus integruoja į esamas sistemas.	pagrindinėmis dalyko idėjomis.
	Išmano ir taiko dalyko procedūras.	Atpažįsta įprastus ir kuria naujus minčių raiškos būdus. Atpažįsta	Atpažįsta dalyko žinių naudojimo kasdienėje aplinkoje	Vertina taisyklių ir procedūrų naudojimo reikšmę. Integruoja ir	Pripažįsta taisyklių ir procedūrų atlikimo automatizmo	Sieja taisykles ir procedūras su dalyko faktais ir sąvokomis. Taisykles ir	Vertina taisyklių ir procedūrų reikšmę dalyko idėjoms. Naudojasi	Paaiškina dalyko žinių suteikiamą naudą. Pateikia kasdienio

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		spausdintinėmis raidėmis užrašytus paprastesnius ar dažnai matomus žodžius. Bando užrašyti savo mintis, iš pradžių naudodami piešinius, savo sugalvotus simbolius, ilgainiui įterpdami vis daugiau atpažįstamų raidžių.	pavyzdžius. Konkrečių daiktų grupių jungimą ar jų dalinimą į sudėtines dalis sieja su sudėties ar atimties veiksmais. Perskaito ir suvokia skaitomus tekstus.	taiko patirtimi paremtas žinias, suvokia skaitomą tekstą.	naudą. Suvokia darbinės atminties ribotumą, kai vienu metu sąmoningai atliekami keli veiksmai.	procedūras grindžia dalyko faktais ir sąvokomis.	pakankamai dideliu taisyklių, procedūrų ir sąvokų bagažu.	gyvenimo, mokslo ir technologijų pavyzdžių, kuriuose taiko dalyko žinias.
Kritinis mąstymas.	Taiko dalykui būdingą mąstymo formą.	Atlieka pastangų reikalaujančią su mąstymu susijusią veiklą. Atlieka užduotis suaugusiajam nukreipiant, paskatinant, kai	Skiria mąstymą ir jausmų reiškimą. Mąstymo operacijas taiko atlikdamas veiksmus su konkrečiais fiziškai	Atpažįsta mąstymą atlikdamas dalyko užduotis. Suvokia aiškinimo svarbą, atsako į klausimą: kodėl? Suvokia,	Plėtoja mokslinį, sisteminį, hipotetinį-dedukcinį samprotavimą. Mokosi kelti ir tikrinti hipotezes. Skiria	Supranta sąvokos apimties priklausomybę nuo jos turinį sudarančių požymių. Nusako sąvokų turinį	Apibendrina sąvokas ir teiginius. Suvokia sąvokos priklausomybę nuo konteksto. Apdoroja nagrinėjamą	Žino ir suvokia dalykui būdingų klausimų kėlimo ir atsakymų formulavimo formas. Apdoroja nagrinėjamą informaciją,

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		siekiama ilgesnį laiką išlaikyti veiklos kryptingumą.	pasiekiamais objektais ar vidinėmis jų reprezentacijomis mintyse (negeba vartoti abstrakcijų). Ribotą laiką dirba savarankiškai: pradeda, tęsia ir užbaigia konkrečią užduotį.	kad gali būti daugiau nei vienas būdas tai pačiai problemai spręsti, ieško alternatyvių sprendimo variantų. Klasifikuoja objektus hierarchiškai.	hipotezes ir įrodymus, kurie jas patvirtina arba paneigia.	sudarančių požymių skirtumus; suvokia sąvokos apimtį ir jos priklausomybę nuo konteksto.	informaciją, pritaikydamas analizės būdus ir metodus.	pritaikydamas analizės būdus ir metodus.
	Paaiškina ir taiko dalykui būdingus pagrindimo būdus.	Atlieka mąstymo pagrindimui būdingą veiklą. Lygina objektus tarpusavyje, nurodo jų panašumus ir skirtumus. Klasifikuoja objektus į grupes pagal vieną požymį.	Atpažįsta skirtingus mąstymo žingsnius. Skiria prielaidą ir išvadą. Išrikiuoja objektus iš eilės pagal formą, dydį ir kt. Numatyto, koks kitas sekos elementas,	Paaiškina taisyklės ar procedūros rezultatų teisingumą. Mąsto pagal analogiją, įgytas žinias taiko panašioje (loginių ryšių, o ne išorinio panašumo) situacijoje.	Pagrindžia dalyko fakto teisingumą ar klaidingumą.	Naudoja dalykui būdingą euristinį (hipotetinį) samprotavimą, ieškodamas uždavinio sprendimo arba teiginio įrodymo paieškos būdų ir metodų.	Įžvelgia dalyko teiginių loginę struktūrą. Skiria aksiomas, apibrėžimus ir teoremas, gali paaiškindamas esminius skirtumus.	Atpažįsta pagristą ir nepagrįstą dalyko teiginį. Nurodo esminę pagrindimo idėją.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		Suvokia logines veiksmų sekas, priežasties ir pasekmės ryšius.	savarankiškai kuria nesudėtingas elementų sekas pagal nurodytą ar pačių sumanytą dėsningumą. Sieja priešingus veiksmus.					
	Atpažįsta ir sieja žinias skirtinguose kontekstuose.	Daiktus ir reiškinius apibūdina skirtingais raiškos būdais. Suvokia laiko seką. Numato tolesnę įvykių eigą remdamiesi ankstesne patirtimi, paaiškinti, kodėl tikisi vienokio ar kitokio rezultato.	Sieja tą pačią informaciją skirtinguose kontekstuose. Ta pati informacija išreiškiama piešiniais, tekstais, skaitmenimis.	Iliustruoja naujus faktus, taisykles, remiasi turima patirtimi. Skirtinguose kontekstuose atskleidžia įvairias realaus pasaulio situacijas.	Atpažįsta dalykui būdingus skirtingus kontekstus.	Reflektuoja apie tą pačią sąvoką skirtinguose kontekstuose.	Atpažįsta galimai klaidingas žinias naujuose kontekstuose. Suvokia, kad žinios teorinio modelio kontekste ir atitinkami faktai modeliuojamo realaus pasaulio kontekste gali skirtis. Pvz., epidemijos matematinis modelis,	Analizuoja ir pats naudoja skirtingas idėjų, faktų ir sąvokų reprezentacijas skirtinguose kontekstuose.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
							pasikeitus aplinkybėms, gali neatitikti realios situacijos.	
Problemų sprendimas.	Kelia klausimus.	Trokšdami naujų žinių, stebi, tyrinėja, klausinėja. Dažnai klausia „kodėl?“, domėdamiesi gamtos reiškiniais, kitų žmonių elgesio motyvais ar pan. Užduoda neįprastus ir jautrius klausimus.	Kelia faktinius ir aiškinamuosius klausimus.	Kelia klausimus, kurie padeda suprasti problemas. Supranta klausimo kėlimo reikalingumą tada, kai trūksta informacijos.	Kelia klausimus, kai siekia sudaryti ir spręsti dalyko užduotis.	Kelia klausimus, motyvuojančius dalyko mokymąsi. Sprendžia hipotetines problemas, kurios prieštarauja individualiam pasaulio suvokimui.	Kelia klausimus, siekia įvertinti prielaidas, taip pat kaip keičiasi išvados pakeitus prielaidas. Atskiria logiškas ir nelogiškas išvadas, kurios kyla iš duotų prielaidų, net jei prielaidos ir išvados nesiremia realiu patyrimu ar jam prieštarauja.	Kelia klausimus, kai siekia analizuoti praktines problemas ir abstrakčias idėjas. Aptinka, formuluoja ir vertina, kokiai žinojimo ar veiklos sričiai priklauso problema. Suvokia, kad daugelis klausimų neturi vieno teisingo atsakymo.
	Identifikuoja problemas ir kelia jų	Atpažįsta problemas kaip tvarkos nebuvimą.	Atpažįsta problemas kasdienėje aplinkoje. Ieško	Atpažįsta dalyko idėjas, naudojamas sprendžiant	Atpažįsta nekorektiškas, nevienareikšmes ar klaidingas	Randa ir naudoja problemų sprendimo idėjų	Suvokia pridėtinės vertės kūrimo ir naudojimo	Identifikuoja alternatyvias problemų sprendimo

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	sprendimo idėjas.	Įvardija vieną ar kelias problemos sprendimo idėjas. Suvokia, kada instrukcijos yra neaiškios ar dviprasmės ir paprašo patikslinti ar pakartoti.	informacijos esant skirtingoms alternatyvoms. Įgytas žinias ar išmoktą problemos sprendimą sėkmingai taiko tokioje pačioje ar analogiškoje situacijoje.	užduotis. Sutelkia dėmesį į esminius požymius, ignoruoja nesvarbią informaciją.	užduotis, randa jų sprendimo būdų. Atpažįsta nekorektiškas užduotis, kuriose yra per mažai prielaidų arba prielaidos neturi ryšio su užduotimi.	įvairiuose šaltiniuose bei pasitelkia įvairių priemonių. Atpažįsta ir identifikuoja problemos sprendimo idėją. Daro teisingą loginę išvadą, atsižvelgdamas į turimas prielaidas, net kai ši prieštarauja individualiam empiriniam patyrimui.	galimybes, kai sprendžia problemas. Turi papildomos motyvacijos lavintis, kad galėtų spręsti įvairių tipų problemas. Spręsdami problemas remiasi abstrakčiu sąvokiniu mąstymu, konstruoja sudėtingus klausimus, abstrakčių sąvokų sistemas, suvokia atsakymų į klausimus radimo naudą.	idėjas ir įvertina jų pasekmes. Renkasi iš kelių galimų problemos sprendimo būdų.
	Sprendžia problemas ir	Problemų sprendimą suvokia kaip	Atpažįsta dalyko žinių panaudojimą	Naudoja dalyko žiniomis grįstus metodus, kai	Vertina skirtingus metodus	Analizuoja ir vertina asmeninius ir	Įvertina riziką ir numato galimus atsitiktinumo	Sugalvoja ir įgyvendina naujos

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	įgyvendina idėjas.	tvarkos kūrimą. Stebi, kiek tikslūs sprendimai, ir koreguoja veiksmus atsižvelgiant į rezultatais. Gali planuoja būsimą veiklą remdamasis jau turimu patyrimu. Skatinamas ieško naujų sprendimų.	sprendžiant problemas kasdienėje aplinkoje. Vienu metu atsižvelgia į keletą problemos aspektų, nebebūna susitelkęs į vieną akivaizdžiausią.	sprendžia realaus pasaulio problemas. Išbando naujus problemos sprendimo būdus, jei mato, kad ankstesnieji neveikia.	sprendžiant tą pačią problemą. Tas pačias problemas išsprendžia skirtingais būdais, renkasi patogesnį.	kito asmens bandymus išspręsti problemą. Įsivertinimas ir draugų vertinimas padeda geriau suvokti dalyką.	šaltinius, kai sprendžia problemas ir įgyvendina idėjas. Modeliuoja realaus gyvenimo situacijas, kurios padeda suvokti ir vertinti dalyko teorinės prieigos ribotumą, skatina ieškoti naujų metodų. Samprotauja apie idealus, tobulybę. Atpažįsta ir apmąsto alternatyvias visuomenines, religines, moralines sistemas, jų daromą įtaką.	problemos sprendimo strategiją. Kūrybiškai taiko dalyko mąstymui būdingus metodus naujuose kontekstuose.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Mokėjimas mokytis.	Reflektuoja mokymosi procesą.	Mokosi iš savo veiklos. Vertina savo veiklos rezultatus, jų kokybę. Nepavykus iš karto bando dar kartą. Mokosi iš savo klaidų, jas taiso.	Kartoja žinomą ir naują informaciją, kaip pagrindinę įsiminimo strategiją. Planuoja, stebi ir vertina savo veiklą, jos rezultatus.	Skiria mokymą ir mokymąsi. Bando savarankiškai grupuoti, pertvarkyti informaciją. Siekia geriau įsiminti. Suskaido sudėtingą užduotį etapais, planuoja geriausią jų atlikimų seką. Savarankiškai planuoja veiklą, nusistato užduočių atlikimo seką, prioritetus.	Vertina atmintį kaupiant bazines žinias. Aktyviai siekia susieti naują informaciją su jau žinoma, taip palengvina naujos informacijos suvokimą ir įsiminimą.	Vertina plataus akiračio ir specialių žinių reikalingumą interpretuojant informaciją. Atlieka užduotis, kurioms reikalingi teksto suvokimo gebėjimai. Stebi asmeninį tobulėjimą, progresą, planuoja veiklas, jų eiliškumą, vertina naudojamų strategijų efektyvumą, modifikuoja individualius veiksmus, jei jie pasirodo neefektyvūs. Supranta, kaip	Reflektuoja racionalumo, iracionalumo, vertybių vaidmens balansą, kai renkasi mokymosi tikslus. Atlieka užduotis, kurios skatina ir gilina savęs pažinimą ir supratimą. Savistabą ir savianalizę sieja su mokymosi tikslais. Atsižvelgia į individualias savybes, vertina pasirinkimų perspektyvas.	Kuria vientisą pasaulėvaizdį. Išryškina požiūrių prieštaravimus, kai aptariami sudėtingi reiškiniai. Plečiantis patirčiai gilėja suvokimas, kad realybė yra sudėtinga, prieštaringa ir paradoksali.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						veikia informacijos atnaujinimas veikliojoje atmintyje.		
	Mąsto apie pažinimo, mąstymo, mokymosi procesą (metakognicija).	Reflektuoja savo sprendimų priėmimo procesą. Nusako, kur, kada ir kokiomis aplinkybėmis įgijo tam tikrų žinių.	Apibūdina, apie ką mąsto, nurodo priežastis. Suvokia įvairių veiksnių reikšmę pažinimo procesui.	Suvokia priežasties reikšmę aiškinant reiškinį. Efektyviau taiko įsiminimo, kartojimo strategijas.	Sieja naują informaciją su jau žinoma, tokiu būdu palengvina naujos informacijos suvokimą ir įsiminimą. Siekia įsiminti informaciją, efektyviai taiko informacijos organizavimo strategiją.	Vertina naudojamų mokymosi strategijų efektyvumą ir modifikuoja savo veiksmus, jei jie pasirodo neefektyvūs. Pažįsta įvairias dalyko suvokimo strategijas ir supranta sąvokas.	Vertina prielaidų svarbą, pasitelkia skirtingų požiūrių. Atlieka užduotis, kurios skatina rasti prielaidas, įvertina skirtingus požiūrius.	Nurodo skirtingų mąstymo pavyzdžių apie tą patį reiškinį, įvertina galimą požiūrio silpnumą. Realistiškai vertina situacijas, reiškinius. Nėra visiškai apsisprendę dėl ateities, asmeninių pasirinkimų, profesinės tapatybės.

15. Pilietiškumo kompetencija – tai pilietinis tapatumas ir pilietinė galia, grįsta vertybėmis, nuostatomis, žiniomis ir praktinio veikimo gebėjimais, įgalinančiais kartu su kitais atsakingai kurti demokratišką visuomenę, stiprinti Lietuvos valstybingumą.

16. Pilietiškumo kompetencijos sandai:

16.1. pilietinis tapatumas ir pilietinė galia: nusako piliečio ir valstybės santykį, sieja save su valstybe, žino ir geba paaiškinti pagrindines piliečio teises ir pareigas, nusiteikęs prisiimti atsakomybę dėl valstybės ir visuomenės raidos; paaiškina, kas yra pilietis, geba būti atviras kintančiam pilietiškumo supratimui, gali įžvelgti problemas ir galimybes, kylančias pilietiniam tapatumui globaliame pasaulyje; suvokia, kas yra pilietinė visuomenė, geba paaiškinti pagrindinius jos principus ir vertybes. Suvokia pilietinės galios esmę ir prasmę, geba rinktis veiksmingus jos stiprinimo būdus;

16.2. gyvenimas bendruomenėje kuriant demokratišką visuomenę: supranta, kad teisinė sistema yra demokratinio bendrabūvio pagrindas, jaučia socialinę atsakomybę dėl savo veiksmų, dalyvauja kuriant darnią sociokultūrinę, ekonominę, ekologinę aplinką; įsitraukia į bendruomenės gyvenimą, geba tirti problemas, įgyvendina iniciatyvas ir pozityvius pokyčius bendruomenėje; supranta nevyriausybinių organizacijų vaidmenį kuriant demokratišką bendrabūvį, pasirenka įvairias savanorystės veiklos formas ir būdus; suvokia, kad demokratija ne tik valstybės valdymo forma, bet ir kasdienio gyvenimo būdas; gerbia demokratijos vertybes ir kuria bendruomenišką aplinką; suvokia, kaip asmens dalyvavimas lemia bendruomenės ir demokratinės visuomenės stiprėjimą;

16.3. pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms: paaiškina pagrindinius žmogaus teises ginančius dokumentus, suvokia dokumentų prasmę ir institucijų funkcionalumą; gerbia kito nuomonę ir kitokią pilietinę poziciją; suvokia, kad ne viskas, kas teisėta, yra teisinga; atpažįsta situacijas, imasi veiksmų, kai pažeidžiamos asmeninės arba kito asmens teisės, suvaržomos laisvės; analizuoja ir kritiškai vertina žiniasklaidoje pateikiamą informaciją, suvokia žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažįsta propagandos apraiškas ir renkasi kovos su ja būdus;

16.4. valstybės kūrimas ir valstybingumo stiprinimas tarptautinėje bendruomenėje: įsipareigoja gerbti ir saugoti Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir suverenumą, analizuoja politinius procesus ir juos kritiškai vertina; suvokia, kad valstybė stiprinama ginant ją nuo išorės pavojų ir rūpinantis visuomene, tausojant kultūros ir gamtos išteklius; išreiškia socialinį solidarumą, tausoja išteklius ir kuria darnią aplinką; analizuoja ir vertina Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungos, Šiaurės Atlanto sutarties ir kitose tarptautinėse organizacijose reikšmę.

17. Pilietiškumo kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Pilietinis tapatumas ir pilietinė galia.	Nusako piliečio ir valstybės santykį, sieja save su valstybe, žino ir geba paaiškinti pagrindines piliečio teises ir	Atpažįsta Lietuvos valstybės simbolius (herbą, vėliavą, himną). Įvardija svarbiausias	Savais žodžiais apibūdina, kas yra valstybė ir pilietis. Įvardija Lietuvos valstybės simbolius (herbą, vėliavą,	Mokytojui padedant paaiškina, kaip yra susijęs su Lietuvos valstybe, įvardija savo, kaip piliečio,	Savarankiškai nusako pagrindines piliečio teises ir pareigas, pateikia pavyzdžių. Save sieja su Lietuvos	Įvardija ir plačiau paaiškina pagrindines piliečio konstitucines teises ir pareigas.	Diskutuoja dėl savo vaidmens valstybės gyvenime. Analizuoja piliečio teisių ir pareigų situaciją. Gerbia	Naudojasi savo pilietinėmis teisėmis ir geba suvokti, kai jos gali būti / yra pažeidžiamos. Vykdo arba ruošiasi vykdyti

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	pareigas, nusiteikęs prisiimti atsakomybę dėl valstybės ir visuomenės raidos.	valstybines šventes.	himną), svarbiausias valstybines šventes, nusako jų reikšmes. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.	esmines teises ir pareigas. Pateikia pilietinio elgesio pavyzdžių. Vadovėliuose (ar kituose šaltiniuose) randa Lietuvos valstybės simbolių reikšmių paaiškinimus. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.	valstybe. Palygina įvairių valstybių simbolius, juos gretina, išryškina panašumus ir skirtumus. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.	Suvokia savo sąsajų su Lietuvos valstybe reikšmę. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.	valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.	pilietines pareigas. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.
	Paaiškina, kas yra pilietis, geba būti atviras kintančiam pilietiškumo supratimui, gali įžvelgti problemas ir	Skiria akivaizdų elementarų pilietišką ir nepilietišką elgesį.	Savais žodžiais apibūdina, kas yra pilietis. Mokytojui padedant pateikia pilietiško ir nepilietiško	Mokytojui padedant nusako keletą požymių, kuo skiriasi pilietis ir nepilietis. Savarankiškai įvardija keletą pilietiško ir	Diskutuoja apie aktyvaus pilietiškumo būdus.	Argumentuotai paaiškina, kam asmeniui reikalinga pilietybė. Kritiškai vertina skirtingas piliečio ir	Supranta ir paaiškina savo, kaip piliečio, statusą. Nustato pilietinei tapatybei kylančius iššūkius ir	Analizuoja pilietiniam tapatumui kylančius iššūkius ir atsiveriančias galimybes. Išsako argumentuotą

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	galimybes, kylančias pilietiniam tapatumui globaliame pasaulyje.		elgesio pavyzdžių.	nepilietiško elgesio ypatumų.		pilietiškumo sampratas.	atsiveriančias galimybes.	nuomonę, kam ir kokiu atveju gali būti suteikiama Lietuvos pilietybė.
	Suvokia, kas yra pilietinė visuomenė, geba paaiškinti pagrindinius jos principus ir vertybes. Suvokia pilietinės galios esmę ir prasmę, geba rinktis veiksmingus jos stiprinimo būdus.	Dalyvauja paprastose mokytojų inicijuotose pilietinėse veiklose.	Savais žodžiais paaiškina, kaip gali prisidėti, kad visiems gyventi būtų geriau. Kartu su tėvais ir (ar) mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose.	Pateikia pilietiškos veiklos (iniciatyvų) pavyzdžių iš artimos aplinkos. Aptaria jų reikšmingumą klasei, bendruomenei. Kartu su tėvais ir (ar) mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose.	Mokytojui padedant analizuoja pilietinės galios bruožus. Paaiškina, kodėl ir kokiais būdais piliečiai gali prisidėti stiprindami pilietinę galią. Kartu su tėvais ir (ar) mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose.	Nurodo pagrindinius pilietinės galios komponentus. Diskutuoja apie jų stiprinimo būdus. Kartu su tėvais ir (ar) mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose.	Analizuoja duomenis, įrodančius Lietuvos visuomenės pilietinę galią. Suvokia, jog, kaip pilietis, turi galios pakeisti jį supančią aplinką. Savarankiškai arba kartu su draugais inicijuoja ir dalyvauja pilietinėse veiklose.	Analizuoja asmeninį vaidmenį pilietiniuose procesuose. Suvokia pilietinio veikimo prasmę. Žino galimas pilietinio pasipriešinimo formas, esant reikalui jas taiko savo gyvenime. Inicijuoja ir savanoriškai dalyvauja nuolatinėse ir proginėse pilietinėse veiklose.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Gyvenimas bendruomenėje kuriant demokratišką visuomenę.	Supranta, kad teisinė sistema, yra demokratinio bendrabūvio pagrindas. Jaučia socialinę atsakomybę dėl savo veiksmų, dalyvauja kuriant darnią sociokultūrinę, ekonominę, ekologinę aplinką.	Aptaria svarbiausius susitarimus, elgesio taisykles ir jų laikosi.	Paaiškina, kas yra susitarimai, kodėl jie svarbūs. Dalyvauja kuriant klasės susitarimus. Mokytojui padedant susipažįsta su darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo principais. Prisideda prie klasės savivaldos veiklos.	Paaiškina, kodėl būtina laikytis pagrindinių susitarimų (šeimos, klasės, mokyklos, kelių eismo taisyklių). Savo veiksmais prisideda prie darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo. Prisideda prie klasės savivaldos veiklos.	Argumentuoja, kodėl susitarimai laikomi įstatymo kūrimo pagrindu. Paaiškina susitarimų nesilaikymo pasekmes ir pateikia tokio elgesio pavyzdžių. Asmeniniais veiksmais prisideda prie darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo. Asmeniniais veiksmais prisideda prie klasės, mokyklos savivaldos.	Paaiškina, kas yra sankcija, pateikia jos taikymo pavyzdžių, kai nesilaikoma susitarimų, įstatymų. Laikosi darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo principų, suvokia tokio elgesio prasmę. Savo veiksmais prisideda prie klasės, mokyklos savivaldos.	Diskutuoja apie galimus įstatymų keitimo būdus ir poreikį. Suvokia asmeninę, kaip piliečio, atsakomybę kuriant tvarią ekologinę aplinką. Inicijuoja ir (ar) dalyvauja socialinėse ir ekologinėse aplinkos stiprinimo iniciatyvose. Savo veiksmais prisideda prie klasės, mokyklos savivaldos.	Vertina šalyje egzistuojančią teisinę sistemą. Analizuoja jos problemas ir iššūkius. Vertina problemas, kylančias dėl socialinės visuomenės nelygybės, klimato kaitos. Inicijuoja ir (ar) dalyvauja socialinėse, ekologinės aplinkos stiprinimo iniciatyvose. Savo veiksmais prisideda prie klasės, mokyklos savivaldos.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Įsitraukia į bendruomenės gyvenimą, geba tirti problemas, įgyvendina iniciatyvas ir pozityvius pokyčius bendruomenėje. Supranta neformaliųjų ir nevyriausybinių organizacijų vaidmenį kuriant demokratišką bendrabūvį, pasirenka įvairias savanorystės veiklos formas ir būdus.	Bendradarbiauja su draugais atlikdamas bendras veiklas.	Mokytojui skatinant dalijasi idėjomis, kodėl ir kaip reikia bendradarbiauti su draugais, šeimos nariais, kaimynais. Pateikia tokio bendradarbiavimo pavyzdžių.	Įvardija gyvenamojoje aplinkoje veikiančias pagrindines visuomenines organizacijas. Mokytojui ir (ar) tėvams skatinant dalyvauja socialinėje veikloje.	Apibūdina gyvenamojoje aplinkoje veikiančių visuomeninių organizacijų veiklos bruožus ir reikšmę. Savarankiškai apsisprendžia ir dalyvauja socialinėje veikloje ir (ar) vaikų organizacijų veikloje.	Argumentuoja, kodėl būtina stiprinti bendruomenę. Aktyviai tai daro. Dalyvauja pilietinėje veikloje (pavyzdžiui, Nevyriausybinės organizacijos (NVO), Jaunimo nevyriausybinės organizacijos (JNVO) veikloje).	Dalyvauja savanoriškoje labdaringoje veikloje ir skatina kitus dalyvauti. Dalyvauja pilietinėje veikloje (pavyzdžiui, Nevyriausybinės organizacijos (NVO), Jaunimo nevyriausybinės organizacijos (JNVO) veikloje).	Identifikuoja ir analizuoja bendruomenėje ir visuomenėje kylančias problemas, prisideda prie jų sprendimo. Dalyvauja pilietinėje veikloje (pavyzdžiui, Nevyriausybinės organizacijos (NVO), Jaunimo nevyriausybinės organizacijos (JNVO) veikloje). Argumentuotai paaiškina, kodėl svarbus toks pilietinis veikimas.
	Suvokia, kad demokratija yra	Paaiškina, kad visi lygūs, nei	Bendrais bruožais nusako,	Mokytojui skatinant su	Demonstruoja pagarbą kitokiai	Analizuoja demokratinės	Įvardija ir analizuoja	Save suvokia kaip

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	ne tik valstybės valdymo forma, bet ir kasdienio gyvenimo būdas. Gerbia demokratijos vertybes ir kuria bendruomenišką aplinką. Suvokia, kaip individo, dalyvavimas lemia bendruomenės ir demokratinės visuomenės stiprėjimą.	vienas nėra geresnis už kitą, tariasi dėl bendro sprendimo.	kaip suvokia demokratiją.	aplinkiniais diskutuoja apie demokratijos reikšmę klasės draugų gyvenime. Diskutuoja, kaip kiekvienas gali prisidėti prie visuomenės gerovės.	nuomonei. Argumentuoja savo nuomonę (požiūrį). Įvardija taikius konfliktų sprendimo būdus ir pateikia pavyzdžių iš asmeninio, šeimos, klasės gyvenimo. Paaiškina bendradarbiavimo reikšmę demokratiniuose procesuose.	bendruomenės problemas. Teigiamais asmeniniais veiksmais prisideda prie bendruomeniškos aplinkos kūrimo.	Lietuvos demokratijai kylančius iššūkius. Dalyvauja bendruomeninėse veiklose. Domisi viešąja politika ir visuomeniniais klausimais. Inicijuoja teigiamus pokyčius bendruomenėje.	demokratinės visuomenės kūrimo subjektą. Prisiima asmeninę atsakomybę dėl demokratinės bendruomenės stiprinimo. Paaiškina, kodėl svarbu dalyvauti rinkimuose, kitoje politinėje veikloje.
Pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms.	Žino pagrindinius žmogaus teises ginančius dokumentus, suvokia dokumentų prasmę ir institucijų	Turi ir vertina savo ir kitų nuomonę, paiso savo ir kitų poreikių.	Apibūdina, kas yra žmogaus teisės ir laisvės. Pateikia pavyzdžių.	Diskutuoja, kaip gyventume, jeigu nebūtų paisoma žmogaus teisių ir laisvių. Įvardija vaikams suteikiamų teisių Lietuvoje	Įvardija pagrindinius žmogaus teises įtvirtinančius dokumentus ir paaiškina jų prasmę. Pateikia vaikams suteikiamų	Įvardija Lietuvos ir tarptautines institucijas, ginančias žmogaus teises ir laisves. Paaiškina, kodėl kiekvienas	Nusiteikęs aktyviai ginti teises teisėtomis priemonėmis. Apibūdina su žmogaus teisėmis susijusias	Vertina žmogaus ir piliečio teises kaip neįkainojamą pilietinės visuomenės vertybę.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	funkcionalumą. Gerbia kito nuomonę ir kitokią pilietinę poziciją.			ir pasaulyje pavyzdžių, paaiškina, kokių veiksmų gali imtis, kai šios teisės pažeidžiamos.	teisių Lietuvoje ir pasaulyje pavyzdžių, paaiškina, kokių veiksmų gali imtis, kai šios teisės pažeidžiamos.	privalo gerbti kitų žmonių teises.	valstybių pareigas.	
	Suvokia, kad ne viskas, kas teisėta, yra teisinga. Atpažįsta situacijas, imasi aktyvių veiksmų, kai pažeidžiamos asmeninės, arba kito asmens teisės, suvaržomos laisvės.	Skiria tinkamą ir netinkamą elgesį elementariose situacijose atsižvelgdami į poveikį kitiems.	Atpažįsta žmogaus teisių ir laisvių suvaržymus artimoje aplinkoje, išsako asmeninę nuomonę.	Pateikia konkrečių pavyzdžių, kaip galima apginti žmones, kurių teisės pažeistos.	Analizuoja visuomenėje egzistuojančius žmogaus teisių pažeidimus. Juos vertina.	Derina skirtingus požiūrius ir randa problemos sprendimo būdų.	Demonstruoja empatiją ir toleranciją kitokiai nuomonei, požiūriui, gyvenimo ir veiklos būdui. Mokytojui (tėvams) skatinant dalyvauja žmogaus teises ginančiose akcijose.	Aktyviai fiksuoja ir informuoja įvairias teises ginančias institucijas dėl pastebėtų žmogaus ir piliečių teisių pažeidimų.
	Analizuoja ir kritiškai vertina žiniasklaidoje pateikiamą	Mokytojo ir tėvų padedamas atpažįsta reklamas ir jų	Sukuria bet kokios formos naujieną, susijusią su	Savais žodžiais paaiškina, kodėl svarbu sukurti ir paskelbti	Paaiškina objektyvios informacijos požymius.	Analizuoja įvairiomis žiniasklaidos priemonėmis	Atpažįsta žiniasklaidoje pateikiamos propagandos	Analizuoja ir vertina priešiškos propagandos

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	informaciją, suvokia žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažįsta propagandos apraiškas ir siūlo kovos su ja būdus.	tikslus populiariose žiniasklaidos priemonėse.	klasės gyvenimu. Analizuoja kitų vaikų pateikiamas naujienas apie klasės gyvenimą, vertina jų patikimumą.	naujieną. Argumentuoja, kodėl informacija (naujiena) svarbi kasdieniame žmonių gyvenime.	Šaltiniuose randa ir palygina informaciją apie tą patį įvykį.	pateikiamą informaciją. Suvokia, jog informacija gali būti pateikiama tendencingai arba pateikiamos netikros naujienos (melagienos). Moka atskirti objektyvią ir melagingą informaciją. Pateikia pavyzdžių.	apraiškas. Paaiškina, kas yra manipuliavimas informacija ir kuo jis žalingas asmenims ir valstybei.	pateikimo būdus. Yra atsparus atviroms propagandos formoms. Objektyviai ir argumentuotai paaiškina žiniasklaidos reikšmę pilietinei visuomenei.
Valstybės kūrimas ir valstybingumo stiprinimas tarptautinėje bendruomenėje.	Įsipareigoja gerbti ir saugoti Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir suverenumą, analizuoja politinius procesus ir juos	Įvardija svarbiausias Lietuvos valstybės institucijas.	Savais žodžiais paaiškina, kas yra valdžia, kodėl jos reikia. Apibūdina, kokios įtakos jo veikimas (neveikimas) turi kitiems	Įvardija svarbiausias Lietuvos valstybės institucijas ir savais žodžiais apibūdina jų paskirtį. Apibūdina, kokią įtaką jo	Palygina ir vertina svarbiausių valdžios institucijų veiklos turinį ir atsakomybes. Analizuoja, kokios įtakos jo veikimas	Apibūdina valdžių atskyrimo principą, nurodo Prezidento, Seimo, Vyriausybės, Teismų funkcijas. Analizuoja,	Apibūdina ir vertina įvairių rinkimų sistemų privalumus ir trūkumus. Vertina, kokią įtaką jo veikimas (neveikimas) turi kitiems	Paaiškina Lietuvos valstybės konstitucinę sąrangą. Vertina, kokią įtaką jo veikimas (neveikimas) daro kitiems

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	kritiškai vertina.		visuomenės nariams.	veikimas (neveikimas) daro kitiems visuomenės nariams.	(neveikimas) turi kitiems visuomenės nariams.	kokią įtaką jo veikimas (neveikimas) daro kitiems visuomenės nariams.	visuomenės nariams, analizuoja tarptautinę patirtį.	visuomenės nariams, analizuoja tarptautinę patirtį.
	Suvokia, kad valstybė stiprinama ginant ją nuo išorės pavojų ir rūpinantis visuomene, tausojant kultūros ir gamtos išteklius. Išreiškia socialinį solidarumą, tausoja išteklius ir kuria darnią aplinką.	Savo pozityviais veiksmais prisideda prie kultūros ir gamtos išteklių saugojimo.	Savais žodžiais paaiškina, kodėl reikia saugoti kultūros ir gamtos išteklius.	Analizuoja kultūros ir gamtos išteklių eikvojimo pavyzdžius.	Išsako argumentuotą nuomonę apie darnios aplinkos kūrimo galimybes, įveikiant globalaus atšilimo problemas.	Įvertina asmeninės bei artimiausios aplinkos žmonių elgesį, jų indėlį prisidedant prie kultūros ir gamtos išteklių tausojimo.	Diskutuoja kultūros ir gamtos apsaugos problemų temomis. Pateikia galimų jų sprendimo būdų.	Aktyviais veiksmais prisideda prie kultūros ir gamtos išteklių saugojimo. Skatina prie šios veiklos prisidėti aplinkinius.
	Analizuoja ir vertina Lietuvos dalyvavimo	Įvardija svarbiausias tarptautines organizacijas,	Mokytojui skatinant diskutuoja, kodėl	Mokytojui skatinant diskutuoja, kodėl	Įvardija pagrindines tarptautines organizacijas.	Apibūdina pagrindinių tarptautinių organizacijų	Įvardija pagrindines tarptautines organizacijas,	Įvertina Lietuvos narystės tarptautinėse

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Europos Sąjungos, Šiaurės Atlanto sutarties ir kitose tarptautinėse organizacijose reikšmę.	kurioms priklauso Lietuva.	valstybėms svarbu bendradarbiauti.	valstybėms svarbu bendradarbiauti. Pateikia žinomų tokio bendradarbiavimo pavyzdžių.	Diskutuoja, kodėl Lietuvai taip svarbu būti tarptautinių organizacijų dalimi. Pateikia pavyzdžių, kokią įtaką tarptautinis bendradarbiavimas daro nacionalinei politikai.	veiklą, remiasi žiniasklaidos informacija. Pateikia konkrečių veiklos pavyzdžių, susijusių su Lietuvos naryste tarptautinėse organizacijose.	kuriose dalyvauja Lietuva. Analizuoja jų veiklą. Apibūdina Lietuvai tenkančius iššūkius ir atsiveriančias galimybes dalyvaujant tarptautinių organizacijų veikloje.	organizacijose teigiamas ir neigiamas puses. Nusako konkrečius socialinius ir ekonominius pokyčius, įvykusius Lietuvoje tarptautinio bendradarbiavimo dėka.

18. Skaitmeninė kompetencija – tai motyvacija ir gebėjimas naudotis skaitmeninėmis technologijomis užduotims atlikti, mokytis, problemoms spręsti, dirbti, bendrauti ir bendradarbiauti, valdyti informaciją, efektyviai, tinkamai, saugiai, kritiškai, savarankiškai ir etiškai kurti ir dalytis skaitmeniniu turiniu.

19. Skaitmeninės kompetencijos sandai:

19.1. skaitmeninis turinys: kuria įvairių formų ir formatų skaitmeninį turinį ir dirba su juo, apimant skaitmeninio turinio paiešką, filtravimą (atranką), analizę ir kritinį vertinimą, valdymą, pertvarkymą, integravimą ir apdorojimo automatizavimą; paiso skaitmeninio turinio autorių teisių;

19.2. skaitmeninis komunikavimas: bendrauja ir bendradarbiauja naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis, apimant socialinę ir pilietinę veiklą skaitmeninėje erdvėje, etiškai elgiasi skaitmeninėje erdvėje, valdo skaitmeninę tapatybę, saugo savo ir kitų reputaciją internete, valdo informaciją, pateiktą skaitmeninėmis priemonėmis;

19.3. skaitmeninė sauga: saugiai naudojasi skaitmeninėmis technologijomis, saugo asmens duomenis bei privatumą skaitmeninėje erdvėje, tinkamai naudoja skaitmenines technologijas saugodamas aplinką, saugiai naudoja skaitmeninius prietaisus bei informacines sistemas;

19.4. problemų sprendimas: kūrybiškai naudojasi skaitmeninėmis technologijomis spręsdamas problemas, apimant kompiuterinių (informacinių) sistemų techninių ir technologinių problemų sprendimą, kritišką galimų problemos sprendimų įvertinimą ir skaitmeninių technologijų pasirinkimą, taip pat

skaitmeninės kompetencijos įsivertinimą ir jos spragų identifikavimą.

20. Skaitmeninės kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Skaitmeninis turinys.	Kuria skaitmeninį turinį.	Mokytojo padedamas kuria paprasčiausią skaitmeninį turinį.	Mokytojo padedamas pasirenka paprasto formato, nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo ir redagavimo būdus; kuria paprastą skaitmeninį turinį.	Savarankiškai pasirenka paprasto formato, nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo ir redagavimo būdus; kuria paprastą skaitmeninį turinį.	Savarankiškai atlikdamas paprastas užduotis nurodo būdus, kaip kurti ir redaguoti aiškaus, įprasto formato turinį; kuria aiškiai apibrėžtą ir paprastą skaitmeninį turinį.	Savarankiškai atlikdamas paprastas ir nešablonines užduotis, nurodo, kaip kurti ir redaguoti įvairaus formato turinį; kuria skaitmeninį turinį.	Atsižvelgdamas į nurodymus ir savo poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, keičia skaitmeninį turinį naudodamas tinkamiausius formatus; kuria atliepiantį tikslą skaitmeninį turinį.	Sprendžia apibrėžtas kompleksines užduotis, susijusias su įvairaus formato skaitmeninio turinio kūrimu ir publikavimu.
	Ieško, filtruoja, analizuoja, vertina, valdo skaitmeninį turinį.	Mokytojo padedamas naudojasi mokomąja programa, mokyklos skaitmenine aplinka ar internetu ir ieško	Mokytojo padedamas nustato savo poreikius; randa skaitmeninį turinį naudodamasis paprastąja paieška; pasiekia	Mokytojo padedamas nustato savo poreikius; randa skaitmeninį turinį naudodamasis paprastąja paieška,	Savarankiškai ir mokytojo padedamas sprendžia paprastas užduotis, paaiškina savo poreikius, atlieka	Savarankiškai sprendžia paprastas užduotis, paaiškina savo poreikius, atlieka konkrečias ir įprastas	Sudėtingesnėse situacijose savarankiškai įvertina poreikius; pritaiko savo strategiją reikiamo skaitmeninio	Sprendžia sudėtingas, aiškiai apibrėžtas užduotis, susijusias su skaitmeninio turinio paieška ir filtravimu.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		nagrinėjamų objektų, palygina juos ir vertina pagal mokytojo nurodytus požymius, randa anksčiau kurtą ar naudotą skaitmeninį turinį.	šį turinį, paaiškina, ar rastas skaitmeninis turinys yra patikimas; nustato, kaip tvarkyti skaitmeninį turinį nesudėtingoje struktūruotoje aplinkoje.	nusistato paieškos strategijas. Savarankiškai arba mokytojo padedamas, pasiekia skaitmeninį turinį, paaiškina, ar jis yra patikimas, ir nustato, kaip tvarkyti skaitmeninį turinį nesudėtingoje struktūruotoje aplinkoje.	konkrečias ir įprastas paieškas; paaiškina, kaip rasti reikiamą skaitmeninį turinį ir kokią strategiją naudojo paieškai. Pagrindžia, ar skaitmeninis turinys yra patikimas. Pasirenka paprastus būdus skaitmeniniam turiniui atrinkti, saugoti ir tvarkyti nesudėtingoje struktūruotoje aplinkoje.	paieškas; paaiškina, kaip rasti reikiamą skaitmeninį turinį ir kokią strategiją naudojo paieškai. Analizuoja, palygina ir įvertina naudojamų ir tiksliai apibrėžtų skaitmeninio turinio šaltinių patikimumą. Savarankiškai, atsižvelgdamas į poreikius, pasirenka paprastus būdus skaitmeniniam turiniui atrinkti, saugoti ir tvarkyti nesudėtingoje	turinio paieškai, paaiškina, kaip jį pasiekti bei kaip po jį naršyti, taiko įvairias paieškos strategijas. Atlieka skaitmeninio turinio šaltinių analizę ir patikimumo vertinimą. Atsižvelgdamas į poreikius ir spręsdamas aiškiai apibrėžtas ir nešablonines užduotis, struktūruotoje aplinkoje tvarko skaitmeninį turinį, kurį galima lengvai saugoti ir gauti.	Kritiškai vertina skaitmeninį turinį ir jo šaltinių patikimumą. Pritaiko skaitmeninio turinio valdymą patogiai ir tinkamiausiai paieškai bei saugojimui, pasirenka struktūruotą aplinką skaitmeniniam turiniui tvarkyti.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						struktūruotoje aplinkoje.		
	Pertvarko ir integruoja skaitmeninį turinį, automatizuoja turinio pertvarkymą.	Mokytojo padedamas įterpia naujus elementus ar kitaip pertvarko savo sukurtą paprastą skaitmeninį turinį, vykdo kelių komandų seką.	Mokytojo padedamas pasirenka būdus, kaip keisti, tobulinti ir integruoti paprastus naujo skaitmeninio turinio elementus, išvardina nuoseklius žingsnius (komandas), reikalingus paprastai užduočiai atlikti naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.	Savarankiškai ar mokytojo padedamas pasirenka būdus, kaip keisti, tobulinti ir integruoti paprastus naujo skaitmeninio turinio elementus, išvardina nuo konkrečios sąlygos priklausančias ar kartojamų veiksmų komandas, reikalingas paprastai užduočiai spręsti arba ją atlikti naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.	Savarankiškai pasirenka būdus, kaip keisti, tobulinti ir integruoti paprastus naujo skaitmeninio turinio elementus, išvardina nuo konkrečios sąlygos priklausančias ar kartojamų veiksmų komandas, reikalingas paprastai užduočiai spręsti arba ją atlikti naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.	Savarankiškai spręsdamas sudėtingesnes, tačiau aiškiai apibrėžtas užduotis, aptaria būdus, kaip keisti, tobulinti ir integruoti naują skaitmeninį turinį, pateikia komandas, reikalingas tai užduočiai spręsti arba ją atlikti naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.	Atsižvelgdamas į nurodymus ir poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, įvertina galimus būdus, kaip keisti, tobulinti ir integruoti turimus ir naujus skaitmeninio turinio elementus siekiant sukurti naują ir originalų skaitmeninį turinį, skaido sudėtingas užduotis, skirtas kompiuterinėms sistemoms valdyti, į kelias paprastesnes ir	Sprendžia sudėtingas, aiškiai apibrėžtas užduotis, susijusias su naujo skaitmeninio turinio keitimu, tobulinimu ir integravimu. Sudėtingoms realioms užduotims spręsti ir veiksmams automatizuoti pasirenka reikiamas programines priemones ir kompiuterines sistemas, atsirenka ir naudoja

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
							sprendžia jas naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis.	reikiamus šaltinius.
	Paiso skaitmeninio turinio autorių teisių.	Mokytojo padedamas suvokia, kad naudojantis ir dalijantis skaitmeniniu turiniu reikia atsižvelgti į tam tikras taisykles.	Mokytojo padedamas nustato paprastas autorių teisių ir licencijų taisykles, taikomas duomenims, skaitmeniniam turiniui. Atpažįsta pats ar mokytojo padedamas paprastas skaitmenines technologijas, skirtas dalijimuisi skaitmenine informacija ir turiniu.	Savarankiškai ar mokytojo padedamas nustato paprastas autorių teisių ir licencijų taisykles, taikomas skaitmeniniam turiniui. Atpažįsta pats ar mokytojo padedamas tinkamas skaitmenines technologijas, skirtas dalijimuisi skaitmenine informacija ir turiniu.	Savarankiškai spręsdamas paprastas užduotis nurodo aiškiai apibrėžtas ir įprastas autorių teisių ir licencijų taisykles, taikomas skaitmeniniam turiniui.	Savarankiškai spręsdamas paprastas ir sudėtingesnes užduotis nurodo aiškiai apibrėžtas ir įprastas autorių teisių ir licencijų taisykles, taikomas skaitmeniniam turiniui. Valdo skaitmenines technologijas, tinkamas dalytis duomenimis, informacija ir skaitmeniniu turiniu.	Atsižvelgdamas į nurodymus ir savo poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms pasirenka tinkamiausias taisykles, kurios taikomos autorių teisėms, duomenų licencijoms, skaitmeniniam turiniui.	Sprendžia apibrėžtas kompleksines užduotis, susijusias su autorių teisių ir licencijų taikymu skaitmeniniam turiniui ir jo dalijimuisi.
Skaitmeninis	Bendrauja ir bendradarbiauj	Su pagalba konkrečiam	Savarankiškai, prireikus su	Savarankiškai spręsdamas	Savarankiškai prireikus spręsti	Atsižvelgdamas į savo ir kitų	Sprendžia kompleksines	Sprendžia sudėtingas

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
komunikavimas.	a naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis.	kontekstui pasirenka paprastas skaitmenines technologijas bendravimui ir bendradarbiavimui.	pagalba, duotam kontekstui pasirenka paprastas skaitmenines technologijas bendravimui ir bendradarbiavimui.	paprastas problemas, atlieka aiškiai apibrėžtas ir įprastas veiklas su bendravimui ir bendradarbiavimui skirtomis skaitmeninėmis technologijomis, pasirenka konkrečiai apibrėžtą, tinkamą skaitmeninę technologiją pateiktam kontekstui.	aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, pagal duotą kontekstą pasirenka įvairias skaitmenines technologijas bendravimui ir bendradarbiavimui.	poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, keičia skaitmeninių technologijų naudojimą bendravimo ir bendradarbiavimo veiklose, pasirenka tinkamiausias skaitmenines technologijas, skirtas konkrečiam kontekstui bendrai kurti skaitmeninį turinį.	užduotis, turinčias ribotą sprendimų kiekį, susijusias su skaitmeninio turinio kūrimu bendraujant ir bendradarbiaujant, ir naudoja skaitmenines technologijas, savo žinias, gebėjimus padėdamas kitiems bendrauti ir bendradarbiauti skaitmeninėje erdvėje.	problemas su daugeliu sąveikaujančių veiksnių, susijusių su skaitmeninio turinio kūrimu bendraujant ir bendradarbiaujant, siūlo naujų idėjų ir tobulesnių bendravimo ir bendradarbiavimo procesų naudojant skaitmenines technologijas.
	Atsakingai dalyvauja socialinėje ir pilietinėje veikloje naudodamasis	Paaiškina, kas yra pilietis ir kad jo dalyvavimą bendroje veikloje palengvina	Savarankiškai, prireikus su pagalba naudoja paprastas skaitmenines technologijas,	Savarankiškai spręsdamas paprastas problemas, pasirenka gerai apibrėžtas ir	Savarankiškai, prireikus spręsti aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas,	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms,	Naudoja skaitmenines technologijas sprendžiant kompleksines, riboto	Naudoja skaitmenines technologijas sprendžiant sudėtingas socialinės ir

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	skaitmeninėmis technologijomis.	skaitmeninės technologijos. Su pagalba atpažįsta paprastas, palengvinančias bendravimą skaitmenines technologijas.	padedančias dalyvauti bendroje veikloje.	įprastas skaitmenines technologijas, padedančias dalyvauti bendroje veikloje mokykloje ir už jos ribų.	pasirenka skaitmenines technologijas dalyvauti bendroje veikloje, bendrai gerovei kelti, įsitraukti į pilietines akcijas mokykloje ir už jos ribų, diskutuoti apie tinkamas šiai veiklai skaitmenines technologijas.	naudojasi tinkamiausiomis skaitmeninėmis technologijomis dalyvauti bendroje veikloje, bendrai gerovei kelti, įsitraukti į pilietines akcijas mokykloje ir už jos ribų.	apibrėžtumo užduotis, susijusias su pilietiškumu, naudoja savo žinias, gebėjimus padėdamas kitiems dalyvauti socialinėje ir pilietinėje veikloje naudojant skaitmenines technologijas.	pilietinės veiklos, kuriai būdinga daug sąveikaujančių veiksnių, problemas, siūlo naujų idėjų ir tobulesnių skaitmeninių technologijų naudojimo procesų.
	Etiškai elgiasi skaitmeninėje erdvėje.	Mokytojo padedamas naudoja paprasčiausias skaitmenines technologijas bendravimui laikydamasis paprasčiausių elgesio normų (mandagumas,	Savarankiškai, prireikus su pagalba naudoja paprastas skaitmenines technologijas, laikydamasis pagrindinių elgesio normų (mandagumas,	Savarankiškai naudoja paprastas skaitmenines technologijas, laikydamasis įprastų elgesio normų.	Savarankiškai, prireikus spręsti aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, pasirenka skaitmenines technologijas, laikydamasis	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, naudojasi tinkamiausiomis skaitmeninėmis technologijomis,	Sprendžia sudėtingas, riboto apibrėžtumo problemas, susijusias su skaitmeninėmis technologijomis ir visuotinai pripažintu tinklo etiketu (RFC	Sprendžia sudėtingas problemas su daugeliu sąveikaujančių veiksnių, susijusių su tinklo etiketu (RFC 1855), atsižvelgdamas į skirtingas

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		pagarba, empatija ir kt.).	pagarba, empatija ir kt.).		įprastų elgesio normų.	laikydamasis elgesio normų.	1855), atsižvelgdamas į skirtingas auditorijas ir kultūrinę bei kartų įvairovę, naudoja savo žinias, padėdamas kitiems naudotis tinklo etiketu.	auditorijas ir kultūrinę bei kartų įvairovę, siūlo naujų tinklo etiketą tobulinančių idėjų.
	Valdo skaitmeninę tapatybę.	Apibūdina, kad internete yra skelbiama daug įvairios informacijos apie žmones, mokytojo ar tėvų padedamas nustato, kokia informacija apie žmogų yra teigiama, o kokia ne.	Paaiškina, kas yra žmogaus tapatybė, kuo ji skiriasi nuo skaitmeninės žmogaus tapatybės ir kas yra žmogaus reputacija. Mokytojo padedamas apibūdina paprastus būdus, kaip apsaugoti savo reputaciją internete.	Savarankiškai spręsdamas paprastas problemas apibrėžia įprastus bei kasdienius būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų reputaciją internete, apibūdina tiksliai apibrėžtus duomenis, kuriuos kartais	Savarankiškai prireikus sprendžia aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, nustato konkrečias skaitmeninės tapatybės atskleidimo problemas, aptaria konkrečius būdus, kaip apsaugoti savo ir	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, patikrina savo ar kitų skaitmenines tapatybes, paaiškina tinkamesnius būdus, kaip apsaugoti savo ar kitų reputaciją, keisti	Sprendžia kompleksines užduotis, turinčias ribotą apibrėžimą, susijusias su skaitmeninio tapatumo valdymu ir žmonių internetinės reputacijos apsauga, panaudoja savo žinias padėdamas	Sprendžia sudėtingas problemas, kurioms būdinga daug sąveikaujančių veiksnių, susijusių su skaitmeninės tapatybės valdymu ir žmonių internetinės reputacijos apsauga, siūlo naujų idėjų dėl

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
				be reikalo pateikia žmonės internete.	kitų reputaciją internete, valdo duomenis, kuriuos pateikia per skaitmenines priemones.	duomenis, pateiktus internete.	kitiems valdyti skaitmeninę tapatybę bei gerinti skaitmeninę reputaciją.	skaitmeninio identiteto (tapatybės) procesų tobulesnio valdymo.
Skaitmeninė sauga.	Saugiai naudojasi skaitmeninėmis technologijomis.	Naudoja mokytojo rekomenduojamus paprastus būdus apsisaugoti nuo galimų pavojų sveikatai skaitmeninėje aplinkoje.	Mokytojo padedamas atskiria paprastus būdus, kaip išvengti pavojų ir grėsmių sveikatai, fizinei ir psichologinei gerovei, naudojant skaitmenines technologijas.	Naudoja pasirinktus ir mokytojo rekomenduojamus paprastus būdus, kaip išvengti pavojų ir grėsmių sveikatai, fizinei ir psichologinei gerovei, naudojant skaitmenines technologijas.	Savarankiškai, prireikus su mokytojo pagalba, pasirenka paprastus būdus, kaip išvengti pavojų ir grėsmių sveikatai, fizinei ir psichologinei gerovei, naudojant skaitmenines technologijas.	Savarankiškai spręsdamas paprastas apsisaugojimo nuo galimų pavojų sveikatai skaitmeninėje aplinkoje problemas, paaiškina, kaip išvengti sveikatai kylančių pavojų ir grėsmių fizinei ir psichinei gerovei, naudojant skaitmenines technologijas.	Savarankiškai spręsdamas aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes apsisaugojimo nuo galimų pavojų sveikatai skaitmeninėje aplinkoje problemas, paaiškina, kaip išvengti grėsmių fizinei ir psichinei sveikatai, pasirenka būdus, kaip apsaugoti save ir kitus nuo pavojų	Naudojant skaitmenines technologijas, savarankiškai sprendžia kompleksines, ribotos reikšmės užduotis, susijusias su pavojų sveikatai ir grėsmių gerovei išvengimu, demonstruoja įvairius būdus, kaip išvengti pavojaus sveikatai ir grėsmių fizinei ir psichinei gerovei.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
							skaitmeninėje aplinkoje.	
	Saugo asmens duomenis bei privatumą skaitmeninėje erdvėje.	Paaiškina, kokie žmonių duomenys yra asmeniniai ir kodėl jų negalima atskleisti kitiems, kad bendraujant telefonu ar interneto priemonėmis, asmens duomenų atskleidimas gali turėti blogų pasekmių.	Su mokytojo pagalba pasirenka paprastus būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų asmeninius duomenis ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje, apsaugant save ir kitus nuo galimos žalos.	Naudoja pasirinktus ir mokytojo rekomenduojamus paprastus būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų asmeninius duomenis ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje, apsaugant save ir kitus nuo galimos žalos.	Savarankiškai, prireikus su mokytojo pagalba, pasirenka paprastus būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų asmens duomenis ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje, atpažįsta paprastus privatumo politikos teiginius apie tai, kaip asmens duomenys naudojami skaitmeninėje aplinkoje.	Savarankiškai spręsdamas paprastas savo ir kitų asmens duomenų ir privatumo apsaugos skaitmeninėje aplinkoje problemas, paaiškina pasirinktus apsaugos būdus ir priemones, aiškiai apibrėžtus įprastus ir kasdienius būdus, kaip naudoti ir dalytis asmenį identifikuojančia informacija, kartu apsaugant save ir kitus nuo	Savarankiškai, prireikus spręsti aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, paaiškina būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų asmens duomenis ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje, kaip naudoti ir dalytis asmenį identifikuojančia informacija, kartu apsaugant save ir kitus nuo žalos, taiko privatumo politikos teiginius apie tai, kaip asmens	Sprendžia kompleksines, riboto apibrėžimo užduotis, susijusias su asmens duomenų ir privatumo apsauga skaitmeninėje aplinkoje, naudojantis ir dalijantis asmenį identifikuojančia informacija, apsaugant save ir kitus nuo pavojų. Naudojasi savo asmens duomenų privatumo politika, savo žiniomis ir

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						žalos, nurodo aiškiai apibrėžtus, įprastus privatumo politikos teiginius apie tai, kaip asmens duomenys naudojami teikiant skaitmenines paslaugas.	duomenys naudojami teikiant skaitmenines paslaugas.	gebėjimais, padeda kitiems saugoti asmens duomenis ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje.
	Tinkamai naudojasi skaitmeninėmis technologijomis saugodamas aplinką.	Papasakoja, kad specialūs įrenginiai stebi aplinką, užterštumo lygį, klimato kaitą, prognozuoja orus ir stebi kitus įvairius gamtos procesus, padeda priimti žmonėms teisingus sprendimus	Su mokytojo pagalba atpažįsta paprastą skaitmeninių technologijų ir jų naudojimo poveikį aplinkai.	Savarankiškai spręsdamas paprastas aplinkosaugos problemas, nurodo aiškiai suprantamą ir įprastą skaitmeninių technologijų ir jų naudojimo poveikį aplinkai.	Savarankiškai sprendžia aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes aplinkosaugos problemas, saugo aplinką nuo galimo skaitmeninių technologijų ir jų netinkamo naudojimo neigiamo	Savarankiškai sprendžia aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes aplinkosaugos problemas, padeda kitiems spręsti tokias problemas, demonstruoja įvairius būdus, kaip apsaugoti aplinką nuo skaitmeninių	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, pasirenka tinkamiausius sprendimus, kaip apsaugoti aplinką nuo skaitmeninių technologijų ir jų galimo	Sprendžia kompleksines, ribotos reikšmės užduotis, susijusias su aplinkosauga, pasirenka tinkamiausius sprendimus, kaip apsaugoti aplinką nuo skaitmeninių technologijų ir jų galimo

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		saugant gamtą ir aplinką.			poveikio aplinkai.	technologijų ir jų galimo netinkamo naudojimo neigiamo poveikio aplinkai.	netinkamo naudojimo neigiamo poveikio aplinkai.	netinkamo naudojimo neigiamo poveikio aplinkai, siejant su Europos žaliojo kurso, neutralaus poveikio klimatui tikslais, pereinant prie ekologiškos žiedinės ekonomikos, mažinant energetikos, transporto, statybos, žemės ūkio ir visų kitų pramonės šakų ir sektorių priklausomybę nuo iškastinio kuro, sumažinant skaitmeninių produktų poveikį

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
								klimatui ir aplinkai.
	Saugo skaitmeninius prietaisus.	Įvardija pagrindinius išorinius pavojus, galinčius pakenkti skaitmeniniams prietaisams, pavyzdžiui drėgmė, skysčiai, dulkės, netvarkingi laidai, netinkama aplinkos temperatūra, kritimo galimybė ir kt. Žino, kam pranešti apie pastebėtus pavojus.	Su mokytojo pagalba nustato paprastus būdus, kaip apsaugoti savo skaitmeninius įrenginius ir skaitmeninį turinį, atskirti paprastas rizikas ir grėsmes skaitmeninėje aplinkoje.	Savarankiškai, prireikus su mokytojo pagalba, nustato paprastus būdus, kaip apsaugoti skaitmeninius prietaisus ir skaitmeninį turinį, atskiria paprastas rizikas ir grėsmes skaitmeninėje aplinkoje, laikosi paprastų saugos taisyklių.	Savarankiškai spręsdamas paprastas problemas, nurodo gerai apibrėžtus ir įprastus būdus, kaip apsaugoti skaitmeninius įrenginius ir skaitmeninį turinį, įžvelgia aiškiai apibrėžtus, įprastus pavojus ir grėsmes skaitmeninėje aplinkoje, pasirenka aiškiai apibrėžtas ir įprastas saugos priemones.	Savarankiškai spręsdamas aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, organizuoja skaitmeninių prietaisų ir skaitmeninio turinio apsaugą, įžvelgia galimas skaitmeniniams prietaisams kylančias rizikas ir grėsmes, pasirenka tinkamas prietaisų saugos priemones.	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, pasirenka tinkamiausią prietaisų ir skaitmeninio turinio apsaugą, įžvelgia galimas skaitmeniniams prietaisams kylančias rizikas ir grėsmes skaitmeninėje aplinkoje, pasirenka tinkamiausias saugos priemones.	Sprendžia kompleksines, riboto apibrėžimo užduotis, susijusias su įrenginių ir skaitmeninio turinio apsauga, rizikos ir pavojų valdymu, apsaugos priemonių taikymu. Naudoja priemones, užtikrinančias informacijos patikimumą ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje, padeda kitiems saugoti skaitmeninius

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
								įrenginius, pateikia naujų saugos idėjų.
Problemų sprendimas.	Kūrybiškai naudojasi skaitmeninėmis technologijomis spręsdamas problemas.	Papasakoja, kad kompiuteriu galima piešti, kurti muziką, filmus, rašyti, žaisti daugybę kūrybą ugdančių žaidimų ir daryti daugybę kitų įdomių darbų. Mokytojo padedamas atpažįsta paprastas skaitmenines technologijas, kurias galima naudoti skaitmeniniam turiniui kurti.	Savarankiškai ar mokytojo padedamas pasirenka ir naudoja paprastas skaitmenines technologijas skaitmeniniam turiniui kurti.	Savarankiškai, spręsdamas paprastas problemas, pasirenka skaitmenines technologijas, kurios gali būti naudojamos aiškiai apibrėžtam skaitmeniniam turiniui kurti.	Savarankiškai, pagal savo poreikius, spręsdamas aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, diferencijuoja skaitmenines technologijas skaitmeniniam turiniui kurti, naujoviškiems kūrybiniams procesams inicijuoti.	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, sudėtingose situacijose pasirenka tinkamiausias skaitmenines technologijas skaitmeniniam turiniui kurti ir naujoviškiems kūrybiniams procesams diegti.	Sprendžia sudėtingas, nepakankamai apibrėžtas problemas, susijusias su skaitmeninėmis technologijomis, taip pat padeda kitiems kūrybiškai naudotis skaitmeninėmis technologijomis.	Priima sprendimus, kurie, naudojantis skaitmeninėmis technologijomis, padeda spręsti sudėtingas, nuo daugelio sąveikaujančių veiksnių priklausančias problemas, siūlo naujų idėjų kūrybiškam skaitmeninių technologijų naudojimui.
	Sprendžia technines ir technologines problemas.	Mokytojo padedamas atpažįsta paprasčiausias	Mokytojo padedamas atpažįsta paprastas	Savarankiškai ar mokytojo padedamas atpažįsta	Savarankiškai įvardija aiškiai apibūdintas ir paprastas	Savarankiškai įvardija ir apibūdina sudėtingesnes	Susidūręs su sudėtingesniais atvejais įvardija technines	Kuria sudėtingesnių techninių problemų, kurios

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais.	technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, nustato paprastus jų sprendimo būdus.	paprastas technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, nustato paprastus jų sprendimo būdus.	technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, nustato paprastus jų sprendimo būdus.	technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, nustato jų sprendimo būdus.	problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, sprendžia jas tinkamiausiais būdais.	kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, sprendimo strategijas, ir, atsižvelgdamas į galimybes, jas įgyvendina.
	Kritiškai vertina galimus problemos sprendimus ir skaitmeninių technologijų pasirinkimą.	Mokytojo padedamas pasirenka skaitmenines priemones paprastai užduočiai atlikti.	Mokytojo padedamas apibrėžia savo poreikius, pasirenka paprastas skaitmenines priemones ir galimus technologinius sprendimus, pritaiko skaitmeninę aplinką	Savarankiškai ar mokytojo padedamas apibrėžia savo poreikius, pasirenka paprastas skaitmenines priemones ir galimus technologinius sprendimus, pritaiko skaitmeninę aplinką	Savarankiškai spręsdamas paprastas užduotis tiksliai apibrėžia savo poreikius, pasirenka įprastas skaitmenines priemones bei galimus technologinius sprendimus, pritaiko skaitmeninę	Savarankiškai spręsdamas paprastas ir nekasdienes užduotis tiksliai apibrėžia savo poreikius, pasirenka įprastas skaitmenines priemones bei galimus technologinius sprendimus, pritaiko	Neįprastose situacijose įvertina poreikius; pasirenka tinkamiausias skaitmenines priemones ir galimus technologinius sprendimus; derina ir pritaiko skaitmeninę aplinką	Pasitelkdamas skaitmenines priemones, jomis valdomus fizinius įrenginius, ir galimus technologinius sprendimus sprendžia sudėtingas užduotis, susijusias su daugeliu tarpusavyje

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
			asmeniniams poreikiams.	asmeniniams poreikiams.	aplinką asmeniniams poreikiams.	skaitmeninę aplinką asmeniniams poreikiams.	asmeniniams poreikiams.	sąveikaujančių veiksnių, taip pat derina ir pritaiko skaitmeninę aplinką asmeniniams poreikiams.
	Įsivertina skaitmeninę kompetenciją ir identifikuoja spragas.	Mokytojo padedamas įvardija skaitmenines technologijas, kuriomis teko naudotis.	Savarankiškai ar mokytojo padedamas atpažįsta, kur reikia tobulinti ar atnaujinti savo skaitmeninę kompetenciją. Padedamas mokytojo ir savarankiškai identifikuoja šaltinius ir galimybę juos panaudoti įgytai skaitmeninei kompetencijai plėtoti.	Savarankiškai spręsdamas paprastas užduotis paaiškina, kur reikia tobulinti ar atnaujinti savo skaitmeninę kompetenciją. Savarankiškai ar mokytojo padedamas nustato, kur nuolat galėtų ieškoti aiškių galimybių tobulėti ir sekti skaitmeninių	Savarankiškai pagal savo poreikius, spręsdamas aiškiai apibrėžtas ir nešablonines problemas diskutuoja, kur ir kaip galėtų patobulinti savo skaitmeninę kompetenciją, nurodo, kaip galėtų padėti kitiems plėtoti jų skaitmeninę kompetenciją, kur galėtų	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, sudėtingose situacijose, nusprendžia, kokie yra tinkamiausi būdai patobulinti ar atnaujinti savo skaitmeninę kompetenciją, vertina kitų skaitmeninės kompetencijos tobulėjimą, pasirenka tinkamiausias	Kuria sprendimus kompleksinėms užduotims, turinčioms kelis sprendimus, susijusius su skaitmeninės kompetencijos tobulinimu, ieško tobulinimosi galimybių ir nuolat seka naujienas, integruoja savo žinias bendruomenės veikloje, tuo	Priima sudėtingų problemų, kurioms būdinga daug sąveikaujančių veiksnių, susijusių su skaitmeninės kompetencijos tobulinimu, sprendimus, ieško galimybių savarankiškai tobulėti ir nuolat sekti skaitmeninių technologijų evoliuciją, pasiūlo

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
				technologijų naujienas.	ieškoti galimybių savarankiškai tobulėti ir sekti skaitmeninių technologijų naujienas.	tobulinimosi galimybes ir nuolat seka skaitmeninių technologijų naujoves.	prisidėdamas prie narių skaitmeninės kompetencijos tobulinimo, padeda kitiems nustatyti skaitmeninės kompetencijos spragas ir jas likviduoti.	bendruomenei naujų idėjų, padeda kitiems nustatyti skaitmeninės kompetencijos spragas ir siūlo būdus bei priemones joms likviduoti.

21. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija – asmens savimonė ir savitvarda, socialinis sąmoningumas, tarpusavio santykių kūrimo gebėjimai, atsakingas sprendimų priėmimas ir asmens rūpinimasis fizine ir psichine sveikata.

22. Socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijos sandai:

22.1. savimonė ir savitvardos įgūdžiai: atpažįsta, įvardija ir valdo emocijas, elgiasi vadovaudamasis vertybėmis; atpažįsta asmenines savybes ir išorinę pagalbą; siekia asmeninių ir akademinių tikslų;

22.2. empatiškumas, socialinis sąmoningumas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas: atpažįsta kitų emocijas ir jas atliepia; atpažįsta individualius ir grupės panašumus ir skirtumus; naudojasi bendravimo įgūdžiais veiksmingai komunikuojant; geba konstruktyviai užkirsti kelią, valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus;

22.3. atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys vertinant pasekmes: priima sprendimus atsižvelgdamas į saugumo, etinius ir visuomeninius veiksnius; kasdienėse akademinėse ir socialinėse situacijose taiko atsakingų sprendimų priėmimo įgūdžius; prisideda kuriant šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovę;

22.4. rūpinimasis sveikata: vertina sveikatą kaip vieną iš esminių vertybių, lemiančių asmens ir visuomenės gerovę bei gyvenimo kokybę; rūpinasi sveikata pasitelkdamas fizinį aktyvumą; supranta sveikos mitybos svarbą sveikatai ir renkasi sveikatai palankius maisto produktus.

23. Socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Savimonė ir savitvardos įgūdžiai.	Atpažįsta, įvardija ir valdo emocijas, elgiasi vadovaudamasis vertybėmis.	Atpažįsta ir įvardija jausmus skirtingose situacijose.	Atpažįsta ir įvardija emocijas. Paaiškina ryšį tarp jausmų, žodžių ir veiksmų.	Įvardija emocijas, kurias gali jausti skirtingose situacijose ir skirtingu laiku.	Atpažįsta ir įvardija paauglystei būdingas emocijas. Konstruktyviai valdo stresą ir sudėtingas emocijas.	Atpažįsta ir valdo impulsus, kurie išprovokuoja pyktį ar kitas stiprias emocijas. Stebi ir valdo emocijų kaitą.	Analizuoja ir paaiškina, kaip mintys ir emocijos veikia sprendimų priėmimą ir atsakingą elgesį.	Geba vertinti ir apibūdinti, kaip emocijų išraiška gali paveikti kitus žmones.
		Atpažįsta situacijas, kuriose reikia suvaldyti emocijas, pasako, kaip jas gali suvaldyti, ir bando tai daryti.	Taiko ir paaiškina keletą nusiraminimo būdų. Paaiškina teigiamų minčių naudą.	Naudoja tinkamą strategiją valdant emocijas, kai neigiamos emocijos keičiamos teigiamomis. Mokosi įveikti liūdinančias emocijas.	Apibūdina ir parodo, kaip emocijos išreiškiamos socialiai priimtinu būdu.	Analizuoja įvairias situacijas ir motyvuoja save įveikti iššūkius, nepalankias situacijas, neviltį ir nusivylimą, siekia tikslų.	Visas emocijas priima kaip reikalingas, geba suvaldyti nepasitenkinimą ir nusivylimą.	Analizuoja ir paaiškina, kokią įtaką daro įtampa, atpažįsta dirgiklius ir lanksčiai bei teigiama linkme sprendžia sudėtingas situacijas.
		Įvardija vertybes, kurios padeda priimti sprendimus.	Įvardija vertybes, sieja jas su elgesiu.	Atpažįsta, įvardija ir vadovaujasi vertybėmis, kurios asmeniškai ir	Analizuoja ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes (savigarbą, pagarbą kitiems,	Analizuoja, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus.	Vadovaujasi bendražmogiškosiomis vertybėmis, garbingai ir	Elgesiu demonstruoja vertybines nuostatas ir paaiškina, ką reiškia būti

				bendruomenei padeda siekti sėkmės.	geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą, šeimą).		atkakliai siekia tikslo.	pozityviu pavyzdžiu kitiems.
	Atpažįsta asmenines savybes ir išorinę pagalbą.	Apibūdina save, savo bruožus. Papasakoja, ką daryti patinka, o ko nepatinka.	Apibūdina poreikius, norus, pomėgius, savybes, ką moka ar ko norėtų išmokti.	Pasako, ką nori išmokti daryti geriau, kokius žingsnius dėl to reikia žengti, vertina asmeninio tikslo siekimo pažangą.	Apibrėžia sąvoką, kas yra atkaklumas siekiant tikslo, jį demonstruoja (augimo ir mąstysenos savybės).	Analizuoja, kaip asmeninės savybės daro įtaką pasirinkimams ir sėkmei.	Analizuoja stipriąsias puses, nustato tobulintinas sritis ir prioritetus, planuoja laiką pokyčiams.	Motyvuoja save parengti ir įgyvendinti sunkumų ar / ir iššūkių įveikimo planą. Vengia delsimo.
		Įvardija asmenis, kuriais gali pasitikėti ir kreiptis pagalbos.	Apibrėžia, kas yra šeima, mokykla ir bendruomenė. Atpažįsta ir įvardija, kuo gali mokiniui padėti šeima, bendraamžiai, mokykla ir bendruomenė.	Prisideda prie šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovės.	Analizuoja ir apibūdina, kaip suaugusieji bendruomenėje išreiškia rūpestį ir dėmesį mokiniams.	Analizuoja ir vertina, kaip papildomi, ne mokykloje lankomi užsiėmimai gali prisidėti prie sėkmės mokykloje.	Analizuoja, kaip teigiami suaugusiųjų pavyzdžiai padeda siekti sėkmės mokykloje ir ją baigus.	Plėtoja pomėgius ir prisiima vaidmenis, kurie stiprina sėkmę mokykloje ir prisideda prie gyvenimo gerovės.
	Siekia asmeninių ir akademinių tikslų.	Paaiškina, kas yra tikslas ir kaip išsikeltas tikslas padės	Išsikelia mokymosi tikslą ir sukuria kelių žingsnių planą	Atpažįsta tikslų siekimo kliūtis ir, jei reikia, kreipiasi	Išsikelia akademinio tobulėjimo tikslą,	Išsikelia trumpalaikį tikslą, paruošia jo siekimo	Išsikelia aiškų tikslą ir planuoja būdus, kaip, įveikiant kliūtis,	Išsikelia gretutinį tikslą, kuris gali būti svarbus

		mokytis, kelia elementarius tikslus ir pasako, kaip jų sieks.	jo siekti. Atsakingai, atkakliai ir kantriai siekia tikslo.	pagalbos joms įveikti. Motyvuoja save siekti tikslo bei ugdo kantrybę.	pasiekiamą per keletą mėnesių, paruošia planą ir jo siekia. Atpažįsta, kas trukdo siekti trumpalaikio tikslo, mokosi šiuos sunkumus įveikti.	planą, numato galimas kliūtis jo siekti, jas įveikia ir tikslą pasiekia.	to tikslo siekti, naudojantis šaltiniais ar (ir) ištekliais.	gyvenime. Planuoja laiką ir žingsnius, nustato pasiekimo įsivertinimo kriterijus.
		Pateikia pavyzdžių, kokios savybės, elgesys padėjo ką nors išmokti.	Apibūdina, koks elgesys padeda mokytis ir kaip sėkmė mokykloje padeda tapti tuo, kuo nori būti.	Įvardija kasdienes užduotis, kurias privalu atlikti, kad stiprėtų mokymosi sėkmė.	Analizuoja akademinio tobulėjimo tikslo siekimo pažangą, analizuoja ir reflektuoja sėkmę.	Analizuoja, dėl kokių priežasčių tikslai yra pasiekiami arba nepasiekiami.	Naudojasi mokymosi kliūčių įveikimo strategijomis.	Siekia tikslo ir stebi pažangą, įsivertina rezultatus pagal nustatytus kriterijus.
Empatiškumas, socialinis sąmoningumas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas.	Atpažįsta kitų emocijas ir jas atliepia.	Įvardija kitų veidu ir kūno poza išreikštas emocijas. Tinkamai reaguoja į aplinkinių emocijas.	Paaiškina, kad toje pačioje situacijoje žmonių emocijos gali būti skirtingos. Šias emocijas geba atpažinti ir įvardinti.	Stebi kūno kalbą, skirtingose situacijose atpažįsta kitų žmonių emocijas, pasitelkia empatiją ir moka tinkamai į jas reaguoti.	Skatina aplinkinius reikšti mintis ir emocijas.	Apibūdina, kokios galimos kito žmogaus emocijos ir savijauta skirtingose situacijose.	Analizuoja savo ir kitų požiūrių panašumus ir skirtumus. Paaiškina, kad vertybinės nuostatos skirtingose kultūrose gali būti nevienodai traktuojamos.	Įvairiais būdais išreiškia empatiją aplinkiniams.

		Apibūdina ir demonstruoja dėmesingo klausymo įgūdžius.	Išklauso kitus, kad suprastų jų jausmus.	Padeda kitiems suprasti, kad jų klausosi.	Naudojasi reflektyviojo klausymosi įgūdžiais.	Analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones. Pritaiko veiksmingo klausymosi įgūdžius kasdieniuose pokalbiuose ir viešose diskusijose.	Naudojasi pokalbio užmezgimo, palaikymo įgūdžiais, kad suprastų kitų emocijas ir savijautą.	Dėmesingai išklauso ir gerbia kitokią nuomonę. Atpažįsta etnocentrizmą, bet jo nedemonstruoja, moka parodyti ir išreikšti, kad supranta kitokį požiūrį.
	Atpažįsta individualius ir grupės panašumus ir skirtumus.	Paaiškina individualius ir grupės poreikius (poreikį būti išklausytam, turėti galimybę žaisti, sulaukti pagalbos ar palaikymo).	Apibūdina bendrus žmonių bruožus bei skirtumus. Atpažįsta elgesį, kuris skaudina, ir moka tinkamai į jį reaguoti.	Atskiria nesusikalbėjimą (nesupratimą), nuomonių skirtumus ir patyčių situacijas. Analizuoja unikalų asmenų ir grupių indėlį į kultūrą. Atpažįsta ir įvardija kitų talentus, gebėjimus ir pomėgius.	Apibūdina ir vertina individualias klasės draugų savybes, sugebėjimus, pomėgius ir poelgius. Atpažįsta ir adekvačiai reaguoja į nederamą elgesį, pavyzdžiui, patyčias, erzinimą ir kt.	Paaiškina, kaip individualūs, socialiniai ir kultūriniai skirtumai gali padidinti pažeidžiamumą dėl patyčių, nurodo būdus, kaip tai įveikti. Reaguoja į patyčias ir siekia situaciją keisti teigiama linkme.	Analizuoja stereotipų ir išankstinių nusistatymų kilmę ir neigiamą poveikį. Išlieka objektyvus, argumentuoja savo nuomonę.	Konstruktyviai rodo tvirtą būdą, priešinasi stereotipams ir išankstinėms nuomonėms.
		Įvardija klasės mokinių / draugų ir artimųjų	Apibūdina teigiamas kitų žmonių savybes.	Užmezga ir palaiko darnius santykius su skirtingais	Diskutuoja, kaip padrąsinimas ir palaikymas	Diskutuoja apie stereotipus ir neigiamą jų daromą įtaką.	Rodo deramą pagarbą skirtingų socialinių ir	Atstovauja žmonėms, kurie prašo ir kuriems reikia pagalbos.

		savybes ir pomėgius.		žmonėmis. Moka išreikšti dėkingumą ir pagarbą.	padeda stiprinti santykius.		kultūrinių grupių asmenims.	Geba argumentuotai ir viešai išsakyti asmeninę nuomonę.
	Naudojasi bendravimo įgūdžiais veiksmingai komunikuodamas.	Paaiškina, kaip kitų palaikymas padeda pasijusti reikalingu kitiems, sėkmingai kartu mokytis ir žaisti; laikosi sutartų taisyklių.	Paaiškina, kokiu būdu galima darniai su kitais dirbti ir žaisti. Laikosi sąžiningo žaidimo taisyklių.	Kuria ir išlaiko teigiamus santykius, moka naudoti „aš“ žinutę. Apibūdina, koks elgesys padeda kurti saugią, pagarbią ir rūpestingą mokymosi aplinką, pats atitinkamai elgiasi.	Atpažįsta ir apibūdina skirtumus tarp teigiamų ir neigiamų santykių.	Užmezga teigiamus santykius. Analizuoja draugystės priežastis ir abipusės pagarbos svarbą.	Suteikia paramą, pagalbą, palaikymą kitiems, o prireikus, jos prašo. Adekvačiai reaguoja, jei susiduria su netikėtumais.	Vertina komunikavimo ir socialinių įgūdžių kasdienio naudojimo pastangas, kai bendrauja su šeimos nariais, mokytojais ir bendraamžiais.
		Demonstruoja grupės darbui reikalingą elgesį.	Rūpestingai ir draugiškai elgiasi klasėje ir už jos ribų.	Apibūdina sėkmingo darbo grupėje sąlygas, jų laikosi. Žodžiu ir elgesiu palaiko bendraamžius. Darbo grupėje metu atsakingai atlieka prisiimtus įsipareigojimus.	Bendradarbiauja ir konstruktyviai dirba grupėje. Konstruktyviai priima ir išsako kritiką.	Bendradarbiauja ir veikia komandoje, siekia didinti grupės darbo veiksmingumą. Dalyvauja priimant susitarimus ir jų laikosi.	Vertina asmeninį indėlį (kaip grupės nario arba lyderio) grupės darbo sėkmei. Analizuoja asmeninių savybių vaidmenį dirbant komandoje.	Siekia visiems naudą lemiančių sprendimų, naudojasi derybų įgūdžiais. Veiksmingai naudoja asmenines savybes ir gebėjimus, kai vadovauja ar

								dirba grupėje, komandoje.
	Geba konstruktyviai užkirsti kelią, valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus.	Apibūdina situaciją, kurioje kilo nesutarimas, atpažįsta ir įvardija nesutarimo priežastį. Be suaugusiojo pagalbos sprendžia nedidelius konfliktus.	Įvardija kylančius konfliktus ir problemas tarp bendraamžių. Be suaugusiojo pagalbos sprendžia nedidelius konfliktus.	Analizuoja konfliktų atsiradimo priežastis ir paaiškina, kaip konfliktų sprendimas gali sustiprinti draugystę.	Skirtingų konfliktinių situacijų atvejais pritaiko skirtingus konfliktų sprendimo būdus.	Argumentuotai pasirenka tarpasmeninių problemų prevencijos ir sprendimų būdus, kurie padeda išsaugoti santykius šeimoje ir bendruomenėje. Geba spręsti emocingus konfliktus.	Dėmesingai klausosi ir analizuoja, kaip dėmesingas klausymasis ir kalbėjimasis padeda spręsti konfliktus ar išvengti konfrontacijos.	Įsivertina konfliktų sprendimo įgūdžius, planuoja, kaip juos tobulinti.
		Paaiškina, kaip suvaldytas pyktis padeda spręsti nesutarimus. Atsisako dalyvauti nepriimtinose situacijose ir paaiškina kodėl.	Atpažįsta nesusikalbėjimą ir gali paaiškinti, kaip nesusikalbėjimas gali tapti konflikto priežastimi. Atsisako dalyvauti nepriimtinose situacijose ir paaiškina kodėl.	Nurodo konstruktyvaus konfliktų sprendimo būdus. Moka adekvačiai reaguoti į skaudinantį elgesį.	Verbaliniu ir neverbaliniu būdu sprendžia grupės konfliktus. Atpažįsta ir paaiškina, kas yra bendraamžių spaudimas.	Atpažįsta neigiamą bendraamžių spaudimą, moka jam pasipriešinti. Tvirtai ir aiškiai nubrėžia ribas, pasako „ne“ ir išsaugo pagarbius santykius.	Atpažįsta manipuliavimą ir daromą neigiamą įtaką. Naudojasi veiksmingo bendravimo įgūdžiais, pasipriešina užgauliotojams.	Naudojasi efektyvaus bendravimo įgūdžiais (kalbėjimu, klausymu(si), kūno kalba, gebėjimu suprasti ir gerbti kito požiūrį), konkrečiai išsako ketinimus, deramai įvertina galimą jų poveikį.

Atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys, pasekmių įvertinimas.	Priima sprendimus atsižvelgdamas į saugumo, etinius ir visuomeninius veiksnius.	Apibūdina situacijas ar vietas, kuriose gali jaustis nesaugiai (gatvėje, užkalbinti nepažįstamo žmogaus) ir pasako, kaip reikia elgtis.	Atpažįsta ir įvardija pavojingą ir nesaugų elgesį, nurodo, kaip reikia elgtis, ir elgiasi saugiai.	Atpažįsta ir apibūdina nesaugias situacijas, jų vengia.	Apibūdina, ką reiškia atsakingas elgesys, analizuoja atsakingo ir neatsakingo elgesio pasekmes.	Atsižvelgia į kitų poreikius, kai priima sprendimus, vadovaujasi sąžiningumu, pagarba ir užuojauta.	Prisiima asmeninę atsakomybę priimant etinius sprendimus.	Analizuoja asmeninius, visuomenės sprendimus ir pateikia etinių argumentų.
		Dalyvauja kuriant bendras taisykles. Apibūdina situacijas, kuriose svarbu klausyti suaugusiųjų (šeimos narių ar mokytojo).	Dalyvauja kuriant taisykles ir susitarimus. Paaiškina, kodėl taisyklės svarbios šeimos, klasės ir mokyklos saugumui, jų laikosi.	Vadovaujasi socialinėmis normomis ir saugumo reikalavimais, tai parodo elgesiu. Įvertina tokio elgesio pasekmes.	Sukuria planą ir paaiškina kaip elgtis, kai jautiesi, kad tavo atžvilgiu elgiamasi neteisingai.	Analizuoja ir paaiškina mokyklos, visuomenės taisyklių svarbos priežastis.	Analizuoja, kaip socialinės normos ir lūkesčiai daro įtaką asmeniniams sprendimams ir veiksmams. Įvertina potencialias rizikas, kurios gali turėti įtakos socialinių normų nepaisymui.	Analizuoja, kaip skirtingų visuomenių ir kultūrų normos daro įtaką jų narių sprendimams ir elgesiui.
	Kasdienėse akademinėse ir socialinėse situacijose taiko atsakingų sprendimų	Atpažįsta, analizuoja ir paaiškina kasdienes situacijas, kuriose reikia	Priima sprendimus, kurie tausoja sveikatą.	Analizuoja ir pateikia keletą alternatyvių problemos sprendimo būdų.	Planuoja laiką, užduotis atlieka laiku. Analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis	Analizuoja ir apibūdina, kaip sprendimų priėmimo įgūdžiai gerina mokymosi	Analizuoja ir įsivertina asmeninius gebėjimus rinkti informaciją, generuoti	Analizuoja ir argumentuotai paaiškina, kokios įtakos profesijos pasirinkimui ir

	priėmimo įgūdžius.	priimti sprendimą.			užduočių atlikimui, planuoja, kaip juos įveikti. Apmąsto ir įsivertina, kaip sekėsi atlikti užduotis.	įpročius ir akademinius rezultatus.	alternatyvas ir numatyti sprendimų pasekmes.	karjeros planavimui turi dabartinis sprendimų priėmimas.
		Pritaiko ir paaiškina panaudotus sprendimo priėmimo įgūdžius.	Analizuoja ir paaiškina, kokią įtaką priimti sprendimai daro tarpusavio santykiams klasėje.	Taiko sprendimų priėmimo įgūdžius, kai įveikia asmeninius ir mokymosi iššūkius bei priima sprendimus.	Įvertina rizikingo elgesio pasekmes ir pasirenka alternatyvų elgesį ar veiklas. Analizuoja ir paaiškina, kaip stresas gali paveikti priimamus sprendimus.	Įvertina ir pasirenka atsparumo strategijas, kai jaučia spaudimą įsitraukti į nesaugią ar neetišką veiklą. Išvengia rizikingo elgesio (psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, ankstyvų lytinių santykių bandymų, nusikalstamumo ir pan.).	Užmezga atsakingus socialinius santykius, taiko sprendimų priėmimo įgūdžius. Atsakingai reaguoja, išvengia ir kitiems padeda išvengti neatsakingo elgesio viešojoje (fizinėje-kontaktinėje, skaitmeninėje) erdvėje.	Užmezga atsakingus socialinius ir (ar) darbo santykius, taiko sprendimų priėmimo įgūdžius. Analizuoja, kaip atsakingas sprendimų priėmimas veikia tarpasmeninius ir grupių santykius.
	Prisideda kuriant šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovę.	Pasisiūlo padėti įvairiuose klasės priežiūros darbuose (paruošti klasę pamokai,	Siūlo idėjas, kaip gerinti klasės mokymosi ir bendravimo aplinką, jas	Analizuodamas asmeninius įgūdžius, žinias, talentus ir pomėgius, prisiima ir	Bendradarbiaudamas su mokiniais, bendraudamas su bendruomenės	Analizuoja individualius ir bendraklasių gebėjimus, žinias, savybes, naudoja jas	Bendradarbiaudamas tyrinėja, planuoja, įgyvendina, įsivertina asmeninį indėlį	Savarankiškai arba bendradarbiaudamas tikslingai tiria, nustato, planuoja ir

		sutvarkyti priemones, surinkti šiukšles, nuvalyti stalus ir pan.), taupo resursus.	įgyvendina, o jei prireikia, pasisiūlo pagelbėti.	atlieka klasėje vaidmenį, kuriuo prisideda prie klasės ir mokyklos gerovės.	nariais nustato, planuoja ir įgyvendina pagalbos bendruomenei projektą.	bendruomenės gerovei. Nustato, analizuoja ir aktyviai veikia tenkinant mokyklos bendruomenės poreikius.	ir dalyvavimą veikloje, kuri gerina mikroklimatą mokykloje.	tenkina mokyklos bei vietos bendruomenės poreikius.
		Papasakoja, kaip gali padėti ir padeda savo šeimos nariams atlikti kasdienius darbus.	Įvardija svarbius bendruomenės poreikius. Siūlo idėjas, kaip pagerinti šeimos, bendruomenės gyvenimą, dalyvauja jas įgyvendinant.	Apibūdina šeimos narių vaidmenis. Prisiima ir atlieka šeimoje vaidmenį ir atsakomybę, kuri prisideda prie šeimos gerovės.	Analizuoja ir įvardija bendruomenės narių pagalbą pasitikėjimo savimi stiprinimui. Išreiškia pagarbą ir palaikymą savo bendruomenei.	Analizuoja ir įsivertina dalyvavimą tenkinant nustatytus poreikius bendruomenėje. Apmąsto ir įvertina galimas kliūtis, jas šalina.	Kartu su grupe planuoja ir įgyvendina vietos bendruomenei skirtą projektą bei įsivertina indėlį.	Bendradarbiauja ir tikslingai tiria, nustato, planuoja visuomenės poreikius. Juos tenkina ir įsivertina.
Rūpinimasis sveikata.	Vertina sveikatą, kaip vieną iš esminių vertybių, lemiančių asmens ir visuomenės gerovę bei gyvenimo kokybę.	Paaiškina, kas yra būti sveikam ir stipriam ir kodėl svarbu rūpintis sveikata.	Apibūdina sveiko žmogaus požymius, sveikatos tausojimo ir stiprinimo bei gyvybės saugojimo svarbą. Atpažįsta sveikus ir	Apibūdina, kas yra sveikata ir sveika gyvensena, paaiškina, kodėl svarbu stiprinti ir tausoti sveikatą, kaip sveika gyvensena gali padėti siekti tikslų. Moka	Apibūdina sveikatos sričių (lytinės, protinės, kraujotakos ir pan.) požymius bei asmens elgesio ir aplinkos veiksnių daromą įtaką sveikatai	Apibūdina asmens elgesio ir aplinkos veiksnių daromą įtaką sveikatai. Atpažįsta dėl asmens elgesio ir aplinkos poveikio iškilusias sveikatos problemas.	Apibūdina asmens gyvenimo būdo ir aplinkos veiksnių daromą įtaką sveikatai, numato ir taiko sveikatos prevencijos priemones. Argumentuoja, kodėl žmogaus	Sieja asmens fizinę, protinę, emocinę, socialinę sveikatą su profesine sveikata. Kritiškai analizuoja gyvenimo būdo ir aplinkos daromą įtaką

			nesveikus įpročius.	suteikti pirmąją pagalbą, jei iškyla pavojus gyvybei.	bei gyvybės išsaugojimui.	Stengiasi būti teigiamu sektinu pavyzdžiu jaunesniems. Paaiškina, kaip gali prisiimti atsakomybę dėl asmeninės ar kitų sveikatos ir gyvybės.	gyvybė ir sveikata yra vertybė.	asmens ir visuomenės sveikatai.
		Laikosi elementarių asmens higienos reikalavimų, demonstruoja savitvarkos įgūdžius.	Apibūdina asmeninės higienos ir aplinkos svarbą asmens sveikatai. Apibūdina savo kūno unikalumą, vartoja tinkamas sąvokas kūno dalims ir funkcijoms apibūdinti. Paaiškina savo kūno ribas, ką reiškia tinkamas ir netinkamas prisilietimas. Formuoja asmeninius tvarkos ir švaros bei dienotvarkės	Sudaro dienotvarkę, kurioje numato mokymosi, laisvalaikio, miego režimą. Rūpinasi savo kūnu, asmenine higiena ir aplinkos švara. Analizuoja ir paaiškina aplinkos veiksnių (technologijų, oro taršos, nesaugių medžiagų ir kt.) poveikį sveikatai. Apibūdina ir priima	Žino asmens higienos pokyčius, susijusius su fiziologiniu brendimu, gerina švaros laikymosi įgūdžius. Atpažįsta su brendimu susijusius režimo laikymosi poreikių pokyčius. Gerbia savo ir kitų kūno ribas, atpažįsta lytinį priekabiavimą, smurtą, geba jam atsispirti.	Į mokyklą ateina pailsėję ir pasiruošę mokytis. Sprendžia lytinio brendimo metu kylančias problemas ir, esant poreikiui, ieško reikiamos pagalbos, įvardija, į ką gali kreiptis. Analizuoja ankstyvų lytinių santykių pasekmes fizinei, psichinei, socialinei gerovei. Argumentuotai	Atsakingai rūpinasi savo kūnu. Atpažįsta lytinio potraukio dinamiką, tiesiogines jo sąsajas su hormoninės sistemos veikla ir išorinių dirgiklių poveikiu. Paiso lyčių lygiavertiškumo. Apibūdina atsakomybę ir pasekmes dėl ankstyvo seksualinio elgesio, sveikatai	Natūraliai vertina savo kūną, rūpinasi jo higiena. Kritiškai vertina asmens higienos daromą įtaką asmens sveikatai ir gerovei, aplinkai. Pozityviai vertina asmeninį bei kitų lytiškumą, gerbia kitos lytinės orientacijos asmenis.

			(mokymosi, laisvalaikio, miego režimo) laikymosi įpročius ir įgūdžius.	vykstančius kūno pokyčius ir vertina juos natūraliai. Apibūdina tabako ir alkoholio vartojimo poveikį organizmui, mąstymui ir santykiams su kitais žmonėmis.	Išsako ir geba pagrįsti tvirtas vertybines nuostatas dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.	paaiškina kitiems, kuo pavojingos psichoaktyviosios medžiagos.	kenkiančių sprendimų.	
	Rūpinasi sveikata pasitelkdamas fizinį aktyvumą.	Taisyklingai sėdi, stovi, juda.	Taisyklingai kvėpuoja. Taisyklingai sėdi, stovi, juda ir dirba kompiuteriu.	Apibūdina ir argumentuoja, kodėl svarbūs taisyklinga laikysena ir kvėpavimas, šių dalykų paiso.	Apibūdina ir praktikuoja taisyklingą laikyseną bei kvėpavimą fizinio aktyvumo metu.	Argumentuoja, kodėl svarbi taisyklinga laikysena, jos paiso. Apibūdina fizinio pasirengimo ir taisyklingos laikysenos sąsajas. Praktikuoja taisyklingą kvėpavimą.	Rūpinasi sveikata: renkasi tokių pratimų, kad lavėtų taisyklinga laikysena ir kvėpavimas. Asmeniniu pavyzdžiu ir aplinkinius skatina paisyti taisyklingos laikysenos.	Pasirenka laikysenos ir kvėpavimo korekcijos pratimų. Asmeniniu pavyzdžiu skatina aplinkinius paisyti taisyklingos laikysenos.
		Aktyviai leidžia laisvalaikį, žaidžia, laikydamasis	Aktyviai leidžia laisvalaikį, žaidžia, noriai ir saugiai	Išbando individualias organizmo galias, atlieka	Savarankiškai mankštinasi, atlieka organizmui	Kasdien savarankiškai mankštinasi, žaidžia, juda,	Kasdien savarankiškai mankštinasi, žaidžia, juda,	Yra fiziškai aktyvus, renkasi ir taiko skirtingų sporto šakų

		saugaus elgesio taisyklių.	mankštinasi, saugiai išbando individualias organizmo galias.	pamėgtų ir organizmui naudingų, fizines ypatybes (jėgą, greitumą, ištvermę, lankstumą, vikrumą) lavinančių pratimų; atlieka koordinacijos ir smulkiosios motorikos įgūdžių reikalaujančių pratimų.	naudingų ir fizines ypatybes lavinančių pratimų įvairiose aplinkose, naudojasi skirtingų sporto šakų elementais.	atidžiai analizuoja asmeninių gebėjimų kaitą.	atidžiai analizuoja asmeninių gebėjimų kaitą, paaiškina jų sąsajas su fizinio ugdymo turiniu.	elementus, fizinio, techninio ir taktinio pasirengimo įgūdžius, naudoja juos skirtingomis ir besikeičiančiom is aplinkybėmis.
		Paaiškina fizinio aktyvumo naudą sveikatai ir savijautai, kelia fizinio aktyvumo tikslus ir pademonstruoja mėgstamus fizinius pratimus.	Kelia fizinio aktyvumo tikslus ir apibūdina, kaip pavyksta juos pasiekti.	Kelia fizinio aktyvumo tikslus, įsipareigoja sistemingai atlikti fizinių pratimų. Paaiškina, kaip laikosi įsipareigojimo. Apibūdina, kokių sunkumų patiria sportuodamas.	Kelia fizinio aktyvumo tikslus, įsipareigoja jų siekti, apibūdina asmeninę pažangą atliekant užduotis, kai siekia tikslo.	Siekia iškelto tikslo, apibūdina patiriamus sunkumus, susijusius su atliekamais fiziniais pratimais, geba juos koreguoti, atsižvelgia į besikeičiančias aplinkybes, naudoja atitinkamus įgūdžius.	Kelia trumpalaikius ir ilgalaikius fizinio aktyvumo tikslus, apibūdina asmeninę pažangą esant konkurencijos aplinkybėms ar sąlygoms. Pritaiko aplinkas judėjimo	Analizuoja pasiektus rezultatus, kritiškai vertina iškeltų tikslų ir proceso sąveiką, atskleidžia priežasčių ir pasekmių sąsajas, apibūdina asmeninę pažangą. Įvairias aplinkas ir priemones taiko judėjimo

							poreikiams tenkinti.	poreikiams tenkinti.
	Supranta sveikos mitybos svarbą sveikatai ir renkasi sveikatai palankius maisto produktus.	Paaiškina maisto svarbą sveikatai. Taiko maisto vartojimo taisykles (neskuba, sukramto ir kt.), saugiai vartoja maistą ir paaiškina kodėl.	Palygina, kokie produktai naudingi, o kokie nenaudingi sveikatai. Laikosi sveikos mitybos taisyklių mokykloje.	Apibūdina sveikos mitybos taisykles, palygina ant maisto produktų pakuočių etikečių esančią informaciją. Apibūdina sveikatai kenkiančių medžiagų apykaitos procesus organizme.	Paaiškina sveikos mitybos daromą įtaką sveikatai, kuo galima pakeisti sveikatai nepalankius produktus. Moka paruošti sveikatai palankius, iš kelių maisto produktų susidedančius patiekalus.	Paaiškina, kaip laikosi sveikos mitybos principų ir taisyklių įvairiose aplinkose. Analizuoja energijos gamybos ir medžiagų apykaitos procesus organizme, apibūdina energetinę maisto medžiagų vertę ir naudą mitybai.	Argumentuotai paaiškina, kokie maisto produktai kenksmingi organizmui. Renkasi savarankiškai, asmeniniu pavyzdžiu skatina sekti aplinkinius: domėtis, kurti ir gaminti sveikatai naudingus patiekalus.	Faktais pagrindžia sveikos mitybos naudą organizmui, analizuoja medžiagų apykaitą (pagal veiklos pobūdį, amžių, lytį). Paaiškina sveikatai kenksmingų maisto medžiagų poveikį organizmui. Analizuoja maisto pramonės ir sveikatos apsaugos klausimus.

_____